

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЮТАЗЫ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
УРЫССУ ШӘҺӘР ТИБЫНДАГЫ ПОСЕЛОГЫ СОВЕТЫ**

№ 9

Урыссу штп

« 26 » май 2017 ел

*Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы
Урыссу ш.т.поселогы Советының “Татарстан Республикасы
Ютазы муниципаль районының «Урыссу шәһәр тибындагы
поселогы» муниципаль берәмлеге территориясендә төзекләндерү,
чисталык һәм тәртип саклау кагыйдәләре турында "карарына
үзгәрешләр кертү хакында*

Территорияләрне карап тоту һәм санитар чистартуны оештыру
максатларында Урыссу шәһәр тибындагы поселогы Советы

КАРАР КАБУЛ ИТӘ:

1. «Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районының «Урыссу шәһәр
тибындагы поселогы» муниципаль берәмлеге территориясендә төзекләндерү,
чисталык һәм тәртип саклау кагыйдәләре"нә түбәндәге үзгәрешләрне кертәргә.

1.1) 4 бүлектә:

а) 4.1. пунктның 4.1.7 пунктчасын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Торак фондында каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен мондый
эшчәнлеккә лицензиясе булган, махсулаштырылган предприятие раслаган график
нигезендә эшләрүче, калдыкларны чыгару, утильләштерү һәм зарарсызландыруны
гамәлгә ашыручы махсулаштырылган автотранспорт чараларын кулланьрга
кирәк»

б) 4.1.8 пунктчасын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Урыссу шәһәр тибындагы поселогының (алга таба – Урыссу ш.т.п.) тиешле
санитар торышын тәмин итү, әйләнә-тирә мохитне пычранудан саклау һәм яклау
чараларын гамәлгә ашыру СанПиН 42-128-4690-88, әлеге Кагыйдәләр, башка
муниципаль хокукый актлар нигезендә гамәлгә ашырыла».

2. Әлеге карарны «Ютазы таңы» ("Ютазинская новь") газетасында
бастырырга һәм Ютазы муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырырга.

3. Әлеге Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Урыссу шәһәр
тибындагы поселогының торак-коммуналь хужалык, әйләнә-тирә мохитне саклау,
табигый байлыктар һәм социаль үсеш мәсьәләләре буенча даими комиссиясенә
йөкләргә.

*Урыссу шәһәр тибындагы поселогы Башлыгы -
Урыссу шәһәр тибындагы поселогы Советы рәисе*

Р.М. Нуриев

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЮТАЗЫ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
“УРЫССУ ШӘҺӘР ТИБЫНДАГЫ ПОСЕЛОГЫ” МУНИЦИПАЛЬ
БЕРӘМЛЕГЕ ТЕРРИТОРИЯСЕНДӘ
ТӨЗЕКЛӘНДЕРҮ, ЧИСТАЛЫК ҺӘМ ТӘРТИП САКЛАУ КАГЫЙДӘЛӘРЕ**

1. Гомуми нигезләмәләр

1.1. Әлеге Кагыйдәләр Россия Федерациясе Конституциясе, “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” Федераль Закон, “Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында” 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Конституциясе, “Урыссу ш.т.п.” муниципаль берәмлеге Уставы, муниципаль хокукый актлар нигезендә эшләнә.

1.2. Әлеге Кагыйдәләр поселокның санитар, янгынга каршы, эстетик торышын тәэмин итү һәм аны алга таба төзекләндерү максатында эшләнә.

1.3. Әлеге Кагыйдәләр Урыссу ш.т.п. территориясен тышкы төзекләндерүнең бердәм тәртибен, поселок территорияләрен, шул исәптән якын-тирә территорияләрне дә кертеп, Урыссу поселогы территорияләрен жыештыру, карап тоту, яшелләндерү тәртибен билгели.

1.4. Әлеге Кагыйдәләр бистәнең бөтен территориясендә гамәлдә һәм барлык юридик һәм физик затлар тарафыннан башкару өчен мәжбүри.

1.5. Әлеге Кагыйдәләрне үтәмәгән яисә тиешенчә үтәмәгән өчен җаваплылык зоналарын чикләү түбәндәгечә билгеләнә:

- төзекләндерү объекты оператив идарә, хужалык алып бару яисә башка хокук чорына милекче тарафыннан башка затка беркетелгән очракта, мондый җаваплылык хокук бирелгән затка йөкләнә;

- башка очракларда җаваплылык төзекләндерү объекты милекчесенә йөкләнә.

1.6. Әлеге Кагыйдәләрнең үтәлешен тикшереп торуну эчке эшләр органнары, Роспотребнадзор, административ комиссия һәм башка вәкаләтле органнар, оешмалар белән хезмәттәшлектә «Урыссу ш.т.п.» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты (алга таба - Башкарма комитет) тәэмин итә.

2. Төп төшенчәләр

Әлеге Кагыйдәләрне гамәлгә ашыру максатларында, түбәндәгә төшенчәләр кулланыла:

2.1. Территорияне комплекслы төзекләндерү - Урыссу ш.т.п. чикләрендә халыкның ялы өчен уңайлы, сәламәтләндерү һәм мәдәни шартлар тудыруга юнәлдерелгән эшләр һәм чаралар жыелмасы.

2.1.1. Территорияне комплекслы төзекләндерү чараларының төп төрләре:

- биналарның, урамнарның, мәйданнарның, йорт яны территорияләренең фасадларын ремонтлау, бизәү һәм аларның төсләр чишелеше, шулай ук аларны тышкы ясалма яктыртылышы;

-ял зоналарын, уен майданчыкларын оештыру, навесларны, чәчәк түтәлләрен ясау, биналарның фасадларын максатка ярашлы төстә буяу, биналарны, балконнарны, чәчәклекләргә бизәү;

кибетләргә, элмә такталарны, күрсәткечләргә, кече архитектура формаларын, стендларны, рекламаларны функциональ-нигезле урнаштыру (төзү) һәм бизәү;

-поселокны бәйрәмчә бизәү;

территорияләргә комплекслы яшелләндерү;

-территорияне жыештыру, чүп-чар һәм икенчел материаллар жыю;

- Урыссу ш.т.поселогында автомобиль юлларын карап тоту, эксплуатацияләү һәм жыештыру.

2.1.2. Төзелеш, биналарны, корылмаларны урнаштыру, ремонтлау, реконструкцияләү, яшелләндерү чаралары; инженерлык коммуникацияләрен урнаштыру, үзгәртеп кору һәм ремонтлау белән бәйле жир эшләре, юллар төзү һәм ремонтлау эшләре башкарыла:

- билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелгән рөхсәт документлары булганда;

-төп регламентлау документлары - билгеләнгән тәртиптә расланган проект документациясе булганда.

2.1.3. Комплекслы төзекләндерүгә проект документлары үтәлә:

-яңа үзләштерелә торган территорияләргә;

гамәлдәге биналарны, корылмаларны, биналарны, юлларны, урамнарны, йорт яны территорияләрен, паркларны, функциональ билгеләнештәге территорияләргә (базарлар, автотукталышлар һ.б.) урнаштыруга, төзүгә, реконструкцияләүгә, модернизацияләүгә.

Проект документациясенә төрлечә үзгәрүе заказчы тарафыннан проект оешмасының (проектның авторы) һәм Ютазы муниципаль районы Башкарма комитетының архитектура һәм шәһәр төзелеше бүлегенә белән килештерелгән тиеш.

2.2.Төзекләндерү объектлары:

--жир участкалары өслегенә ясалма япмалар (асфальт-бетон, бетон өслек һ. б.), ижтимагый-эшлекле, торак һәм ял итү зоналарында жир кишәрлекләргә өслегенә башка өлешләре, шул исәптән майданнар, урамнар, юллар, ишегалды эчендәге киңлекләр, бакчалар, парклар, балалар өчен спорт һәм спорт-уен майданчыклары, хужалык майданчыклары һәм йорт хайваннары йөрү өчен майданчыклар;

- төзекләндерү элементлары буларак карала торган махсус сакланылучы табигать объектлары территорияләргә һәм тарихи-мәдәни эһәмияттәге урыннар, шулай ук зиратлар;

-яшел утыртмалар (агачлар һәм куаклар), газоннар;

-күперләр, юлүткәргечләр, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, башка корылмалар һәм аларның тышкы элементлары;

-барлык транспорт төрләренә территорияләргә һәм капитал корылмалары (вокзаллары), автотототранспорт чараларын, шул исәптән гаражларны, автотукталышларны, автозаправка станцияләрен, юу комплексларын саклау һәм техник хезмәт күрсәтү урыннары;

-юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары;

- тышкы яктырту һәм подсветка жайланмалары;

- биналарның һәм корылмаларның фасадларының тышкы күренеше, аларның декор элементлары, шулай ук биналарның һәм корылмаларның башка элементлары, шул исәптән түбә, подъездлар, козыреклар, тәрәзәләр, керү ишекләре, балконнар, тышкы баскычлар, эркерлар, лоджияләр, агач

эшләнмәләре, тәрәзә капкачлары, дренаж торбалары, тышкы антенна жайланмалары, радиоэлектрон чаралар, яктырткычлар, флаштоклар, стена кондиционерлары һәм жиһазлары, стеналарга беркетелгән яки монтажланган жайланмалар, баскыч клеткалары номер билгеләре;

- коймалар, ихаталар, капкалар;

-кече архитектура формалары, урам жиһазлары һәм декоратив - рекреацион билгеләнештәге башка объектлар, шул исәптән монументаль-декоратив һәм (скульптуралар,obeliskлар, стелалар), истәлек такталары, фонтаннар, бассейннар, эскәмияләр, беседкалар, чәчәк түтәлләре;

-балалар, спорт һәм спорт-уен майданчыклары жайланмалары объектлары:

-бәйрәм бизәлеше предметлары;

-урамда сәүдә итү өчен корылмалар (кече архитектура формалары) һәм жиһазлар, шул исәптән павильоннар, киосклар, лотоклар, лареклар, сәүдә рәтләре, махсус жайлаштырылган автотранспорт чаралары;

-аерым урнашкан урам жиһазлары объектлары, контроль хезмәтләр, жәмәгать транспорты тукталышлары павильоннары һәм навеслары, мәгълүмат һәм реклама урнаштыру объектлары (тумбаларны, стендларны, сәгать жайланмаларын һәм башка корылмаларны да кертеп), жәмәгать бәдрәфләре, урам чүп-чар салгыч урналары;

- территорияне санитар карап тоту өчен билгеләнгән урыннар, жайланмалар һәм корылмалар, шул исәптән чүп-чар жыю һәм чыгару, житештерү һәм куллану өчен жиһазлар һәм корылмалар;

-карала торган житештерү объектлары һәм зоналары территорияләрен, инженерлык инфраструктурасы зоналарын, махсус билгеләнештәге зоналарны (чүп-чарны, житештерү һәм куллану калдыкларын күмү полигоннарын, сугару, компостлау, үлөт базларын кертеп) төзекләндерү объектлары сыйфатында карала торган, шулай ук тиешле санитар-яклау зоналары;

- житештерү һәм инженерлык корылмаларының фасад өлешенә тышкы күренешә;

-хокук субъектларының гамәлләре законнарда билгеләнгән кагыйдәләр һәм төзекләндерү нормалары белән жайга салына торган башка объектлар.

2.3.Төзекләндерү объектын тиешенчә карап тоту - чисталыкны, тиешле физик яисә техник торышын һәм төзекләндерү объектының иминлеген тәэмин итү.

2.4.Төзекләндерү объектын (ясалма объектларга карата) ремонтлау - төзекләндерү объектының кимчелекләрен һәм житешсезлекләрен бетерү, модернизацияләү һәм реставрацияләү.

2.5.Территорияне санитар чистарту - билгеле бер территориядән каты көнкүреш калдыкларын һәм зур габаритлы чүпне чыгару һәм утильләштерү (зарарсызландыру) .

2.6. Яшелләндерү - агачлар, куаклар, чәчәкләр утырту, үләнле газоннар булдыру, инженерлык эзерлегенә төрле төрләре һәм яшелләндерелгән территорияләрне төзекләндерү буенча эшләр башкару белән бәйле комплекслы процесс.

2.7. Теркәлгән территория - поселок территориясенә билгеләнгән тәртиптә Россия Федерациясе гражданлык законнарында каралган хокукларда юридик яисә физик затларга тапшырылган, һәм жирлектә билгеләнгән үрнәктәге ызан билгеләре белән беркетелгән өлешә, акт нигезендә, «кызыл сызыклар» натурасында һәм кишәрлек чикләрендә бирелгән өлешә.

2.8. Якын-тирә территория - беркетелгән территория чигенә турыдан-туры тоташкан, карап тотарга, жыештырырга һәм тиешле тәртиптә төзекләндерү эшләре башкарылырга тиешле территория участогы.

2.9. Гомуми файдаланудагы территорияләр - янәшәдә булмаган һәм билгеләнгән тәртиптә юридик һәм физик затларга беркетелмәгән территорияләр.

2.10. Житештерү һәм куллану калдыклары (алга таба - калдыклар) - житештерү яисә куллану процессында барлыкка килгән чимал, ярымфабрикат материаллары, башка эйберләр яисә продуктлар калдыклары, шулай ук үзләренең куллану үзлекләрен югалткан товарлар (продукция) .

2.11. Каты көнкүреш калдыклары (алга таба - ТБО, каты көнкүреш калдыклары) - халыкның тормыш эшчәнлегенә нәтижәсендә (ризык әзерләү, товарларны төргәкләү, жыештыру һәм торақ биналарны агымдагы ремонтлау) барлыкка килгән калдыклар " .

2.12. Эре габаритлы чүп (алга таба - КГМ) - үзләренең куллану үзлекләрен югалткан калдыклар (көнкүреш техникасы, жиһаз һ.б.)

2.13. Контейнер - каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен капкачы булган стандарт сыем .

2.14. Бункер-туплагыч - КГМ жыю өчен стандарт сыем.

2.15. Каты көнкүреш калдыкларын (эре габаритлы калдыклар) - комплекслы бригада эшчеләренең (дворникларның) чүп камераларын чистарту, контейнерлар майданчыкларын чистартып, контейнерлар тутыру белән бәйлә чаралар комплексы.

2.16. Каты көнкүреш калдыкларын чыгару - махсус транспортка контейнерлардан каты көнкүреш калдыкларын салу, контейнер майданчыкларын һәм аларга керү юлларын сибелгән чүп-чардан чистарту һәм чүп-чарны жыю урыннарыннан лицензияле чүп-чарны утильләштерү объектына (чүп-чарны яндыру заводлары, күмү полигоннары һ.б.) илтү .

2.17. Чыганакта чүп өеме - 50 кв. м. майданлы территориядә каты көнкүреш калдыклары тупланышы, башбаштаклык белән ташлау нәтижәсендә барлыкка килгән 30 куб. м. га кадәр күләмдә.

2.18. Рөхсәтсез барлыкка килгән чүплек - каты көнкүреш калдыкларын, КДМ, житештерү һәм төзелеш калдыкларын, табигатьне саклау законнары нормаларын бозып барлыкка китерүче юридик яки физик затлар эшчәнлегенә барышында барлыкка килгән башка чүп-чарны үз белдегә белән (рөхсәтсез) ташлау (урнаштыру) яки өеп кую.

2.19. Юлларны тәртиптә тоту - юллар хезмәтен һәм автомобиль юлларының тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итү максатыннан, юл өслекләрен, юл кырыйларын, яр буйларын, корымаларны һәм полосаларны тиешле тәртиптә һәм чисталыкта тоту максатыннан, автомобиль юлының тиешле тәртиптә һәм чисталыкта тоту.

2.20. Тышкы яктырту - шәһәрнең караңгы вакытында яктырту өчен билгеләнгән элементлар жыелмасы ул, урамнар, майданнар, парклар, ишегаллары һәм жәяүлеләр өчен юллар.

2.21. Чүп өеме - контейнер майданчыгында яки үз белдегә белән ташлану нәтижәсендә теләсә кайсы башка территориядә барлыкка килгән каты көнкүреш калдыклары һәм зур габаритлы чүп-чар (КГМ) 1 куб. м. дан артмаган күләмдә жыела.

2.22. Чүп - чарны һәм калдыкларны утильләштерү (зарарсызландыру) - аны әйләнә-тирә табигый мохиткә зарарлы йогынты ясамауны тәэмин итүче инерт (нейтраль) халәتكә әверелдерү максатыннан, чүп-чарны махсус эшкәртү (брикетлау, жылылык белән эшкәртү, чүп-чарны яндыру юлы белән пыяла гранулаларга әверелдерү, полигоннарда күмү һ.б.) .

2.23. Су басу - елгаларда су күтәрелү нәтижәсендә жир асты сулары дәрәжәсенә күтәрелүе. сусаклагычларда су басу, атмосфера явым-төшемнәре , кар эрү, юлларга асфальт-бетон япманы сыйфатсыз жәю, тротуарлар салу, инженерлык

системаларыннан һәм коммуникациялардан су агызу яки агып чыгу нәтижәсендә территорияларның бер өлешен су басу. жәяүлеләр хәрәкәтенә, автотранспортка комачаулый торган су кабул итү жайланмалары һәм өслек ташу корылмаларына хезмәт күрсәтү кагыйдәләрен бозу йә башка житешсезлекләр. Су астында калган территория дип 2 кв. м. дан артык мәйданда, 3 см тирәнлеккә су белән капланган территория санала.

2.24. Ташланган транспорт чарасы - милекче тарафыннан алты ай һәм аннан да күбрәк вакытка калдырылган, башка затларга (ишекләр, кузовның пыяла элементлары, кузовның башка элементлары, бикләмәгән ишекләр булу, ишекләргә бикләп куя алмау һ. б.), шулай ук билгеләнеше буенча файдалана алмау билгеләре булган хәлдә (төшерелгән тәгәрмәчләр, тәгәрмәчләр яки башка конструктив детальләр булмау һәм башкалар), һәм шул ук вакытта гомуми файдалану урыннарында (йорт яны территорияләрендә), транспорт чараларын саклау өчен каралмаган (транспорт чараларын урнаштыру өчен махсус билгеләнгән урыннардан тыш) йә транспорт чараларын (парковкаларны, парковка урыннарын, түләүле автостоянкаларны, гараждардан яки техниканы саклау өчен билгеләнгән башка биналардан тыш) урнаштыру өчен махсус билгеләнгән урыннарда озак вакыт (алты ай һәм аннан да күбрәк) һәм жәяүлеләр йөрүгә, территория жыештыруга, автомашиналарны йөртүгә комачаулый торган ашыгыч хезмәтләр, подъездларга чүп жыю машиналары, чүп контейнерларына һәм (яисә) Урыссу ш.т.п. муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен бозып урнаштырылган транспорт чарасын саклау тыела. Ташландык транспорт чарасы автомобильләр йөрүгә, жәяүлеләр үтүгә, территорияне жыештыруга, ашыгыч хезмәт автомашиналарын, башка махсус транспортны, подъездларны чүп-чар контейнерларына чүп-чар жыю машиналары үтүгә, шулай ук потенциал террорчылык куркынычын бетерү максатларында билгеләнгән тәртиптә эвакуацияләнергә тиеш.

2.25. Инженерлык коммуникацияләре - бистә территориясендә, шулай ук биналарда салына торган торбаүткәргечләр һәм төрле билгеләнештәге кабельләр (суүткәргеч, канализация, жылыту, элемент һ.б.).

2.26. Кече архитектура формалары - декоратив функциядән тыш, утилитар билгеләнештәге зур булмаган күләмле корылмалар.

2.27. Санитар-саклау зонасы - яшәү тирәлегенә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты ясау чыганаclarы булырга мөмкин булган технологик процесслар булган торак төзелешә һәм предприятиеләр (биналар, корылмалар) арасындагы территория.

2.28. Транспорт чараларын урнаштыру өчен махсус билгеләнгән урыннар – законнар нигезендә билгеләнгән гараждар, ремонтлау остаханәләре һәм башка биналар, техниканы саклау (хезмәт күрсәтү) өчен билгеләнгән биналар, Россия Федерациясә Юл хәрәкәте кагыйдәләре нигезендә билгеләнгән парковкалар (парковка урыннары) урнаштыру өчен махсус бүлеп бирелгән машина кую урыннары (Россия Федерациясә Министрлар Советының 1993 елның 23 октябрәндәге 1090 номерлы «Юл хәрәкәте кагыйдәләре турында» карары белән расланган) .

2.29. Йорт яны территориясә – күпфатирлы торак бина янындагы жир участогы, аңа яшелләндерү элементлары, керү юллары, йортка керү юллары, әлегә йортта яшәүчеләр өчен мәйданчыклар (балалар, спорт, ял өчен, контейнерлар, этләргә йөртү өчен) һәм йортны файдалану һәм төзекләндерү өчен билгеләнгән башка объектлар керә.

3.Жыештыруны оештыру, территориянең чисталыгын һәм тәртибен тээмин итү тәртибе

3.1.Гомуми нигезләмэләр.

3.1.1. Территорияне карап тоту һәм жыештыру эшләрэн оештырган өчен жаваплылык:

күпкатлы йорт төзелешенең һәм индивидуаль торак төзелешенең - торак милекчеләре ширкәтләренә, торак кооперативларына яисә башка махсулаштырылган кулланучылар кооперативларына һәм торак урыннар милекчеләре исемненн торак фонды белән идарә итүне гамәлгә ашыручы идарәче оешмаларга йөкләнә;

башка территорияләр, шул исәптән милек хокукларына, ия булуга һәм файдалануга караган башка территорияләр әлеге территория беркетелгән яисә аларга милек, милек һәм файдалану хокукында ия булган затларга йөкләнә.

3.1.2. Соңгы автобус тукталышларын, диспетчер пунктлары территорияләрен жыештыру һәм чистартуны әлеге объектларны эксплуатацияләүче оешмалар тээмин итәргә тиеш.

Капиталь булмаган сәүдә объектлары урнашкан урыннарны жыештыру һәм чистартуны якын-тирә территорияләр чикләрендә капитал булмаган сәүдә объектлары хужаларына, жир кишәрлеген арендау, жир кишәрлегеннән түләүсез файдалану, гомерлеккә мирас итеп алына торган милек шартнамәләре белән башкача билгеләнмәгән очракта, башкарырга киңәш ителә.

Якын-тирәдәге территорияләр чикләрен билгеләргә тәкъдим ителә:

- урамнарда, биләп тора торган участокның озынлыгы буенча ике яклы төзелешле урамнарда, киңлеге буенча - урамның машина йөрү өлешенә кадәр;

- берьяклы йортлар төзелеше булган урамнарда - урамнарның озынлыгы буенча, ә киңлеге буенча - капма-каршы тротуар һәм тротуар артында 10 метрны да кертеп, урамның бөтен киңлеге буенча;

- сәнәгать оешмаларына, шулай ук торак микрорайоннарда, карьерларда, гаражларда, складларда һәм жир кишәрлекләренә юлларда, якынаю һәм керү юлларында - юлның бөтен озынлыгы буенча, 10 метрлы яшел зонаны да кертеп;

- төзелеш мәйданчыкларында - төзелеш киртәсеннән кимендә 15 метр ераклыктагы территория;

- сәүдә капитал булмаган объектлары, жәмәгать туклануы һәм халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары өчен кимендә 10 метр радиуста.

3.1.3 Юридик, вазыйфай һәм физик затлар шәһәрнең бөтен территориясендә, шул исәптән хосусый йортлар һәм корылмалар территориясендә дә чисталыкны сакларга һәм даими рәвештә тәртипне сакларга тиеш.

3.1.4.Такси тукталышлары буенча жыештыру эшләрэн оештыру һәм башкару өчен жаваплылык пассажирларны шәхси ташу белән шөгыйльләнүче физик, вазыйфай һәм юридик затларга йөкләнә.

3.1.5.Зиратлар территорияләрен жыештыру көн саен туфрак һәм үсемлек калдыкларыннан мәжбүри рәвештә ясалма өслекләр чистарту белән башкарыла.

3.1.6. Муниципаль берәмлек торак пунктлары эчендә читләшү полосасы чикләрендә уза торган тимер юлларны (откосларны һәм туфрак өемнәрен, юл аркылы чыгу урыннарын) жыештырырга һәм әлеге корылмаларны эксплуатацияләүче тимер юл оешмалары көче һәм чаралары белән карап тотарга киңәш ителә.

3.1.7. Электр тапшыру, газ, суүткәргеч һәм жылылык челтәрләре линияләрен урнаштыру һәм эксплуатацияләү өчен бирелгән территорияләрне жыештыру һәм

чистарту күрсәтелгән челтәрләрне һәм электр тапшыру линиясен эксплуатацияләүче оешмаларның көчлөрө һәм чаралары белән гамәлгә ашырылырга тәкъдим ителә. Әлеге пунктта күрсәтелгән челтәрләр хужасыз булган очракта, территорияләрне жыештыру һәм чистарту хужасыз мөлкәтне саклауны һәм эксплуатацияләүне тәмин итү турында шартнамә төзелгән оешмага гамәлгә ашырырга тәкъдим ителә.

3.1.8.Поселок территориясендә көнкүреш һәм төзелеш чүп-чарын, житештерү калдыклары, таралар, агачлар, яфраклар, кар ташлау рөхсәт ителми.

3.1.9. Житештерү һәм куллану калдыкларын, шулай ук күперле, төзелеш материалларын ташу махсус жиһазландырылган яки жайлаштырылган (кузов яба торган япма) транспорт чаралары белән башкарыла, бу авария хәлләрен булдыруны, әйләнә-тирә мохиткә һәм кешеләрнең сәламәтлегенә зыян китерүне кисәтә.

3.1.10. Поселок территориясендә чүп-чарны, яфракларны, тараларны, житештерү калдыкларын, шул исәптән предприятиеләрнең, оешмаларның, учреждениеләрнең һәм хосусый йорт биләмәләренең эчке территорияләрендә дә ташлау һәм яндыру тыела.

3.1.11. Поселок территориясендә, махсус билгеләнгән урыннардан тыш, транспорт чараларын юу, чистарту тыела.

3.1.12. Транспорт чараларын газоннарда, яшел үсентеләр утыртылган территорияләрдә, балалар мәйданчыкларында саклау, калдыру һәм саклау, ел вакытына карамастан, махсус урыннардан тыш, механик жыештыруга һәм каты көнкүреш калдыкларын чыгаруга комачаулый торган комплекслы транспорт чараларын саклау тыела.

3.1.13. Квартал эчендәге юлларны тимер-бетон блоклар, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру чаралары буенча үз белдекләре белән каплау тыела.

3.2.Территорияне жәйге-көзгә жыештыру.

3.2.1. 16 апрельдән 31 октябргә кадәр юл өслекләрен һәм тротуарларны себерү һәм юдыру, лотокларда тупрак тупламаларын чистарту, бордюрлар, газоннар янында кисемтәләр, жәмәгать транспорты тукталышларын жыештыру, чүп-чар һәм грунт төяү һәм чыгару күздә тотылган жәйге-көзгә жыештыру билгеләнә.

Башкарма комитет карары белән, һава шартларына бәйле рәвештә, күрсәтелгән чор үзгәртелергә мөмкин.

3.2.2.Урамнарның юл өлешендә, тукталыш мәйданчыкларында, тротуарларда, ишегалларында һәр көнне жыештырыла.

3.2.3.Юл өслекләрен жыештыруның төп бурычы - юл өслекләрендә жыела торган пычрануларны бетерү.

3.2.4.Юл капламнарын себерүне полосасының бөтен киңлегендә юлның өслекләрен дымландырганда гына кулланылырга мөмкин.

3.2.5.Лотокларны себерү алдыннан, алар кабат пычранмасын өчен, тротуарлар жыештырылырга тиеш, моның өчен тротуарларны жыештыру вакыты себерү-жыештыру машиналарының эш графигы белән бәйле булырга тиеш.

3.2.6.Юллар өслеген, машиналар йөри торган өлешне юу камилләштерелгән каплау һәм яңгыр канализациясенә су кабул итү коелары яки ышанычлы су агымы бирүче авышлыклар булган урамнарда башкарыла. Урамнарның машина йөри торган өлешен юу, табигатьне саклау законнары нормаларын үтәп, автотранспорт хәрәкәтенә ин аз ешлыгы чорында 23.00 сәгатьтән 6.00 сәгатькә кадәр башкарыла.

3.2.7.Тротуарларны юу машиналар йөрү өлешендә әлеге операцияне башкарганчы тәмамланырга тиеш, моның өчен тиешле оешмалар тротуарларны

чистарту вакытын һәм сугару- юу машиналарын эшләүне килештереләр.

3.2.8. Юуны пычратулар тротуарларга һәм яшел үсентеләр полосаларына эләкмәслек итеп башкаралар.

Көндөзгә вакытта юу аерым очракларда янгырдан соң да рөхсәт ителә (шәһәр юлларының пычрануы кискен арта), чөнки яңгыр суы газоннардан, майданнардан грунтны юа һ.б.

3.2.9. Урамнарны сугару, тузан барлыкка килүне һәм юл өслекләренен температурасын киметү өчен, тәүлекнең иң эссе вакытында (һава температурасы 25 градустан югары булганда) 12 сәгатътән 16 сәгатъкә кадәр башкарыла. Һава температурасы 30 градустан артык булганда, иң эссе вакытта 2 сәгатъ интервал белән су сибелә.

3.2.10. Урамнарның, майданнарның машиналар йөрү өлешен себерү, гадәттә, 23.00 сәгатътән 6.00 сәгатъкә кадәр һәм кирәк булганда көн дәвамында, "пик" сәгатъләреннән тыш, алдан өслекне юешләндереп башкарыла.

3.2.11. Яфрак коелу чорында коелган яфракларны урамнар һәм магистральләрдән, шулай ук ишегалды территорияләреннән, газоннардан жыю һәм чыгару башкарыла.

3.2.12. Халыкны шау-шудан саклау өчен, көнкүреш һәм азык-төлек калдыкларын жыю һәм чыгару 7 сәгатътән дә иртәләмичә, 22 сәгатътән дә соңга калмыйча башкарыла.

3.3. Территорияне кышкы-язгы жыештыру.

3.3.1.1 ноябрьдән 15 апрельгә кадәрге чорда кышкы-язгы жыештыру эше билгеләнә, ул кардан чистарту һәм себерү, тыгызланган кар һәм боз чабу, кар көрәү һәм чыгару, тротуарларны һәм ишегалларын бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртүне күздә тотта.

Башкарма комитет карары белән, һава шартларына бәйле рәвештә, шәһәр территориясен кышкы-язгы жыештыру сроклары үзгәргә мөмкин.

3.3.2. Урам һәм юлларның машиналар йөрү өлешендә, тротуарларда һәм ишегалды территорияләрендә жыештыру эшләренен технологиясе һәм режимнары һава торышына карамастан, транспорт чараларының һәм жәяүлеләренен тоткарлыксыз хәрәкәт итүен тәмин итәргә тиеш.

3.3.3. Кар өемнәре барлыкка китерү рөхсәт ителми торган урыннар:

- күренүчәнлек өчпочмагы зонасында бер дәрәжәдә барлык юллар һәм урамнар киселешендә;

жәяүлеләр кичүеннән 5 м якынарак;

- жәмәгатъ транспортының тукталыш пункттыннан 20 метрдан якынарак;

- транспорт киртәләре яисә югары бордюр белән жиһазландырылган юллар участокларында;

- тротуарларда.

3.3.4. Биналарга якынаю һәм ишегалларына керү юлларын тәмин итү өчен аларны каплаучы 3-6 м озынлыктагы кар алына.

3.3.5. Кар өемнәрен чыгару вакыты 24 сәгатъ тәшкил итә.

3.3.6. Суүткәргеч, канализация, янғын сүндерү, яңгыр һ.б. түбәләренә кардан һәм боздан чистарту көн саен башкарылырга тиеш.

3.3.7. Рөхсәт ителми:

- квартал эчендәге юллардан, ишегалды территорияләреннән, оешма территорияләреннән, төзелеш майданчыкларыннан, сәүдә объектларыннан һәм башка территорияләрдән чистартыла торган карны урамнарның транспорт һәм узу юлларына күчерү;

- пычратылган һәм тозлы карны, шулай ук бозны газоннарда, чәчәкләргә,

куакларга һәм башка яшел майданнарда ташлау һәм күчерү.

3.3.8. Бистә территорияләрен жыештыру өчен жаваплы оешмалар ағымдагы елның 1 октябренә кадәр түбәндәгеләрне гамәлгә ашыралар:

- жыештыру техникасын кышкы чорда эшләүгә эзерләү чаралары;
- тиешле күләмдә бозлавыкка каршы материаллар кайтару, эзерләү һәм цеп кую.

3.3.9. Бозлавыкка каршы материаллар сыйфатында ком, вакланган таш материаллар, вак чуерташ һәм башка материаллар катнашмасын аны уалучан, сибелүчән хәлдә тоту өчен ким дигәндә 10% тоз кушып кулланылырга мөмкин.

3.3.10. Ком-тоз катнашмасын, катнашманың компонентларын яхшылап кушып, ком базаларында эзерлиләр. Ком базалары торак һәм башка биналардан 300м дан ким булмаган ераклыкта булырга тиеш.

3.3.11. Юлларда кар салулар булмасын өчен карны чистарту вакытында башкарылырга һәм кар яву тәмамланганчы дәвам итәргә тиеш. Транспортның нормаль эшләвен һәм жәяүлеләр хәрәкәтен тәмин итү өчен, юлларны һәм тротуарларны карап тоту өчен жаваплы оешмалар аларны вакытында чистартырга, ком һәм башка материаллар сибәргә тиеш.

Тротуар, ишегалды территорияләре һәм юллар кардан һәм боздан каты өслеккә кадәр чистартылырга тиеш (асфальт, таш, тротуар плитәсе һ.б.). Боз катламы (бозлавык) барлыкка килгәндә, бозлавыкка каршы чаралар сибелә.

3.3.12. Паркларда, урман паркларында, бакчаларда, бульварларда һәм башка яшел зоналарда, квартал эчендәге машина юлларында, ишегалды территорияләрендә юллар жыештырылганда, химик реагентлары булмаган карны шул максатлар өчен алдан эзерләнган (янгыр суларын агызу жайланмалары белән жиһазландырылган) урыннарда, автотранспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәтенә комачауламаслык итеп, яшел утыртмаларны саклау һәм кар суларын агызып китүне тәмин итү шарты белән, вакытлыча өеп кую рөхсәт ителә.

3.3.13. Түбәләрдән ташланган карны чыгару шул ук көнне юридик һәм физик затлар - биналарның һәм корылмаларның милекчеләре (хужалары) тарафыннан башкарыла.

3.3.14. Кар махсус эзерләнган майданчыкларга чыгарылырга тиеш. Кар өемнәрен оештыру өчен жир участкалары Башкарма комитет житәкчесенә тиешле санитария-эпидемиология күзәтчеләге, янғын күзәтчеләге органнары, әйләнә-тирә мохитне саклау органнары һәм башка вәкаләтле органнар белән килештерү боерыгы белән билгеләнә.

Кар өемнәре торак төзелешеннән читтә урнашырга тиеш, торак һәм ижтимагый биналарга кадәр ара 300 метрдан ким булмаска тиеш.

Контрольдә тотылмый торган кар өемнәре барлыкка китерү тыелган.

3.3.15. Кар өемнәре санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары тарафыннан куелган таләпләр нигезендә тотылырга тиеш.

Вакытлыча кар өелеп торган урыннар кар эрегәннән, соң чүп-чардан чистартылырга һәм төзекләндерелергә тиеш.

3.3.16. Беркетелгән һәм янәшәдәге территорияләрдә юридик һәм физик затлар тарафыннан түбәндәгеләр гамәлгә ашырыла:

- жәяүлеләр хәрәкәте бозылмаслык итеп, көн саен 7.00 сәгатьтән башлап тротуарларны чистарту;

- тротуарлардан һәм түбәләрдән кар һәм боз ташлау, түбә кәрнизләреннән һәм су агып төшү торбаларыннан боз сөңгеләрен алу системалы рәвештә, алар барлыкка килгән һәм тупланган саен башкарыла;

- бордюрдан 0,5 м киңлектәге урамнарның юл өлеше полосаларын кар

калдыкларыннан (кар жыю машиналары, кар төягечләрә үткәннән соң) жентекләп чистарту;

-урам чатларында, поселок транспорты тукталышларында, ишегалларына керү юлларында жәяүлеләр һәм транспорт йөрү юлларын кичекмәстән чистарту, шулай ук йорт биләмәләре чикләрендә ишегалларында һәм башка территорияләрдә жәяүлеләр юлларын чистарту.

-урамнарның, тротуарларның, жәяүлеләр юлларының, юлүткәргечләрнең, күперләрнең, күтәрелешләрнең, төшү урыннарының һәм башка урыннарның бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелүе территорияләрдә юридик, вазыйфай һәм физик затлар тарафыннан системалы төстә башкарыла.

3.3.17. Тукталыш комплекслары территорияләренә хезмәт күрсәткәндә түбәндәгеләр кирәк:

-бөтен территорияне 6.00 сәгатътән жыештырырга, ә кар яву чорында - көн дәвамында;

- бордюр ташыннан 0,5м ераклыкта юлның транспорт юлы өлешен чистартырга;

-кар өемнәре барлыкка килүгә юл куймаска һәм юлның машина юлына кар чыгарып жибәрүне, хәрәкәтнең күренүен тәмин итәргә;

-кар өемнәре ясау урынын билгеләргә һәм аны чыгаруны оештырырга.

3.3.18.Шәхси транспорт ияләренә кар күп яуган һәм кар чистарту һәм чыгару буенча оешкан эшләр чорында бистә урамнарының һәм транспорт чараларын туктату юлларының машина өлешен файдалану тыела.

3.4. Транспорт чараларын саклау

3.4.1. Күпкатлы торак йорт янындагы территориядә түбәндәгеләр тыела:

- транспорт чараларын балалар мәйданчыкларында, газоннарда, бордюрларга, жәяүлеләр юлларына, жылылык камераларына, канализация люкларына, яшел үсентеләр утыртылган территорияләрдә, ел вакытына карамастан, автомобильләр йөртүгә, жәяүлеләр йөрүгә, территорияләрне чистартуға, ашыгыч хезмәт автомашиналарын, башка махсус транспортны, чүп жыю машиналарын йөртүгә комачаулый торган башка урыннарда парковкалау тыела;

- Урыссу поселогы башкарма комитеты билгеләгән тәртиптә эвакуацияләнергә тиешле, автомобильләр йөрүгә, жәяүлеләр үтүгә, территорияләрне чистартуға комачаулый торган ташландык (төзек булмаган) транспорт чарасын саклау тыела.

3.4.2. Шәхси торак төзелеше территорияләрендә түбәндәгеләр тыела:

йорт биләмәләре территориясә өчен комплектланган (төзек булмаган) транспорт чарасын саклау.

3.4.3. Урыссу ш.т.п. төзекләндерү кагыйдәләрен бозган өчен Татарстан Республикасыадминистратив хокук бозулар турында кодексы нигезендә жаваплылыкка тарту каралган.

3.4.4. Татарстан Республикасы Ютазы муниципаль районы Урыссу шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитеты территориясендә ташландык, хужасыз транспорт чараларын ачыклау, исәпкә алу, күчерү, саклау, утильләштерү тәртибе Урыссу шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитетының 03.03.2014 ел №6 карары белән раслана.

4.Территорияләрне карап тоту һәм санитар чистарту

4.1.Гомуми нигезләмәләр.

4.1.1.Бистә территориясен санитар чистарту һәм карап тоту санитария нормалары һәм кагыйдәләре, әлегә Кагыйдәләр, башка муниципаль хокукый актлар белән билгеләнгән тәртиптә теркәлгән территорияләр чикләрендә вазыйфай һәм

физик затлар тарафыннан башкарыла.

4.1.2. Биналарга, төзелеш майданчыкларына килү юллары асфальт-бетон, цемент-бетон, бетон-плитка һ.б. өслекле булырга тиеш (алга таба - каты өслек).

4.1.3. Йорт алды территорияләре чиста булырга тиеш. Ишегалларда жыештыру һәм чистарту көн саен башкарылырга тиеш.

Ишегалды территориясендә чүп-чар туплау, ишегалды территорияләрен металл ватыклары, төзелеш һәм көнкүреш чүп-чары һәм башка материаллар белән чүпләү тыела.

4.1.4. Муниципаль берәмлек администрациясенә тиешле рөхсәтен алмыйча хужалык һәм ярдәмчел корымалар (утын сарайлары, будкалар, гаражлар, күгәрченнәр тоту урыннары, теплицалар) төзү тыела.

4.1.5. Урыссу ш.т.п. территориясендә эшчәнлек алып баручы гражданныр (индивидуаль торак йортларның милекчеләре яисә яллаучылары), юридик затлар һәм индивидуаль эшкуарлар каты көнкүреш калдыкларын, эре габаритлы һәм төзелеш чүпләрен чыгаруны калдыклар жыю, алардан файдалану, зарарсызландыру, транспортлау, урнаштыру эшчәнлегенә лицензиясе булган оешмалар белән төзелгән шартнамәләр нигезендә оештыралар».

4.1.6. Каты көнкүреш калдыкларын һәм эре габаритлы чүп-чарны чыгару, утильләштерүне һәм мондый эшчәнлек төренә лицензиясе булган калдыкларны зарарсызландыруны житештерүче махсулаштырылган предприятиеләр тарафыннан гамәлгә ашырыла.

4.1.7. Торак фондында каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен мондый эшчәнлек төренә лицензиясе булган һәм күрсәтелгән эшчәнлекне Урыссу ш.т.п. территориясендә башкаручы махсулаштырылган предприятие тарафыннан расланган калдыкларны алып китү, утильләштерү һәм зарарсызландыру графигы нигезендә махсулаштырылган автотранспорт чараларын кулланырга кирәк.

4.1.8. Урыссу бистәсенә тиешле санитар торышын тәмин итү, әйләнә-тирә мохитне пычранудан саклау һәм яклау чараларын гамәлгә ашыру СанПиН 42-128-4690-88, әлеге Кагыйдәләр, башка муниципаль хокукый актлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.1.9. Йорт биләмәләре территориясендә түбәндәгеләр тәмин ителә:

- территорияне үз вакытында жыештыру;
- каты калдыклар жыю өчен контейнерлар урнаштыру;
- контейнерлар һәм чүп-чар жыйгыч сыемнар урнаштырылган майданчыкларга ирекле үтеп керү һәм аларны яктырту;
- территорияне тутырмыйча һәм пычратмыйча чүп-чар жыю контейнерларын һәм чүп-чар жыйгычларны төзек хәлдә тоту.

Юл йөрү өлешендә, тротуарларда, газоннарда һәм йортларның үтеп йөрү аркаларында контейнерлар һәм бункерлар урнаштыру тыела.

4.1.10. Контейнер майданчыклары һәм бункер-туплагычлар урнаштыру урыннары көнкүреш һәм эре габаритлы чүп-чардан даими чистартылырга, чисталыкта һәм тәртиптә тотылырга тиеш.

4.1.11. Каты көнкүреш калдыкларын чыгаруны һәм утильләштерүне гамәлгә ашыручы махсулаштырылган оешма белән төзелгән шартнамә булганда, сәүдә предприятиеләре тарафыннан чыгаруга һәм утильләштерүгә тапшырыла торган төрү таралары (картон тартмалар, кәгазь тартмалар һ.б.). контейнер майданчыкларына һәм стационар чүп-чарларга бары тик әзерләнгән, тасма яки башка урнаштыру материаллары белән бәйләнгән яки төрелгән рәвештә куела.

4.1.12. Контейнерлар һәм стационар чүп-чар жыйгыч урналар урнаштырылган урыннарда керү юллары яктыртылырга һәм машиналар борылуны

исәпкә алып юл өслекләренә ия булырга тиеш.

4.1.13. Биналарны һәм корылмаларны агымдагы һәм капитал ремонтлаганнан соң калган зур габаритлы калдыкларны, жыелган саен, ләкин атнага бер тапкыр ремонт ясаган юридик, вазифаи яки физик зат чыгара, атнага бер тапкырдан да ким булмаган ешлыкта.

4.1.14. Контейнерлардан чүп машинасына төягәндә яки бункердан бушатканда сибелгән чүп-чарны аны төяүче оешмалар жыештыра.

4.1.15. Вокзалларда, базарларда, паркларда, ял итү зоналарында, мәгариф учреждениеләрендә һәм кешеләр күпләп йөри торган башка урыннарда, поселок пассажир транспорты тукталышларында, сәүдә объектларына керү урыннарында санитария нормалары һәм кагыйдәләре, әлегә Кагыйдәләр, башка муниципаль хокукый актлар таләпләре нигезендә житәрлек күләмдә урналар урнаштырылырга тиеш.

Урналар түбәндәге тәртиптә урнаштырыла:

- бер-берсеннән 40метрдан артык булмаган ераклыкта - кешеләр күп туплана торган вокзалларда һәм кешеләр күпләп жыела торган башка урыннарда;

- башка урамнарда һәм башка территорияләрдә - 100м ераклыкта;

-бистә пассажир транспорты тукталышларында һәм биналарга керү юлларында - урналар 2 дән дә ким булмаган санда.

4.1.16. Урналар тулган саен системалы рәвештә чистартырга кирәк, урналарны тугыру рөхсәт ителми.

4.1.17. Урналарны чиста тоту өчен урналар куелган территорияләргә жыештыручы оешмалар жаваплы.

4.1.18. Йорт биләмәләре территориясе санитария нормалары һәм кагыйдәләре, әлегә Кагыйдәләр, башка муниципаль хокукый актлар таләпләре нигезендә төзекләндерелергә тиеш.

4.1.19. Поселок пассажир транспорты тукталышларында башкарма комитет белән килештереп игълан такталары урнаштырыла һәм аларны тиешенчә карап тоту тәэмин ителә.

4.2.Базарларны, дэвалау учреждениеләре территорияләрен, зиратларны, каты көнкүреш калдыклары полигоннарын карап тоту.

4.2.1.Базарлар территорияләре.

Базарларда атнага бер көн бөтен территорияне, төп һәм ярдәмче бүлмәләргә, сәүдә урыннарын, прилавкаларны, өстәлләргә, инвентарларны жыештыру һәм дезинфекцияләү өчен санитар көн дип игълан ителә. Микробазарлар территориясе көн саен, эш көне азагында да, эш көне дэвамында да жыештырыла.

Базар ябылганнан соң көн саен территорияләргә төп жыештыру башкарылырга тиеш. Елның жылы чорында, мәжбүри рәвештә себерүдән тыш, базарлар һәм каты өслекле микробазарлар территориясендә юешләп жыештыру үткәргә кирәк.

Елның кышкы чорында базар территориясе даими рәвештә кардан һәм боздан каты өслеккә кадәр чистартылырга тиеш.

Базар территорияләрендә ижтимагый бәдрәфләр жиһазланган булырга тиеш. Базар территорияләре, шул исәптән хужалык майданчыклары, тротуарлар, керү юллары һәм якин килү юллары, жәмәгать бәдрәфләре, якин-тирәдәге территорияләр санитария, төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, әлегә Кагыйдәләр, башка муниципаль хокукый актлар нигезендә чиста булырга һәм жиһазланырга тиеш.

4.2.2.Дэвалау -профилактика учреждениеләре.

Дэвалау-профилактика учреждениеләре территорияләре чисталыкта һәм

тәртиптә тотылырга тиеш. Каты өслекле территорияне жыештыру режимы һәм ысуллары, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп, һәр учреждениедә мөстәкыйль билгеләнә.

Дәвалау-профилактика учреждениесе территориясе санитар нормалар һәм кагыйдәләр, әлеге Кагыйдәләр, башка муниципаль хокукый актлар белән билгеләнгән санда контейнерлар һәм чүп савытлары урнаштыру өчен майданчыклар белән жиһазландырылган булырга тиеш.

Дәвалау-профилактика учреждениесендә һәр көнне чистарту, юу, урналар, контейнерлар һәм алар өчен майданчыклар юылырга тиеш.

Каты көнкүреш калдыкларын каты көнкүреш калдыклары полигонына һәм чүп эшкәртү яки чүп-чар яндыручы заводларга йогышлы, туберкулез, тире-венерология, онкология һәм хирургия бүлекчәләре калдыкларын чыгару тыела. Мондый калдыкларны юкка чыгару билгеләнгән санитария нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә башкарыла.

4.2.3.Зиратлар территориясе.

Зиратлар территорияләренә торышы өчен җаваплылыкны әлеге территорияләре карамагында булган оешмалар тоталар.

Зират территориясеннән калдыкларны, чүп-чарны эксплуатацияләү, санитар чистарту, жыю һәм алып китү билгеләнгән нормалар һәм кагыйдәләр, әлеге Кагыйдәләр, башка муниципаль хокукый актлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

Зиратлар территориясен металл ватыклары, төзелеш һәм көнкүреш калдыклары һәм башка материаллар белән пычрату һәм чүпләү тыела. Кечкенә калдыклар махсус майданчыкларда жыелырга тиеш.

4.2.4.Каты көнкүреш калдыклары полигоннары.

Каты көнкүреш калдыкларын зарарсызландыру чүп-чар эшкәртүче заводларда һәм, вакытлыча хәл итү кебек үк, каты көнкүреш калдыклары полигонында каралырга тиеш.

Сәнәгать, житештерүдә тоткарланмый торган калдыклар сәнәгать калдыклары өчен махсус полигоннарга яисә корылмаларга чыгарыла.

Зарарсызландыручы предприятиеләрне яисә корылмаларны, санитар-яклау зоналарын үтәп, Урысу бистәсеннән читтә урнаштырырга кирәк.

Каты көнкүреш, сәнәгать калдыкларының полигоннарын оештыру өчен жир кишәрлекләре Башкарма комитетның санитар-эпидемиологик күзәтчелекнең, әйләнә-тирә мохитне саклауның, янғын күзәтчелегенең тиешле органнары белән килештереп, карар нигезендә бирелә.

Полигоннар өчен участокларны елга, буа буйларында, ачык сулыкларда һәм су баскан урыннарда урнаштыру рөхсәт ителми.

Сәнәгать предприятиеләренә көнкүреш калдыклары һәм калдыклары контрольсез полигоннарын төзү тыелган.

Көнкүреш калдыклары, сәнәгать предприятиеләре калдыклары полигоннары билгеләнгән нормативлар нигезендә булырга тиеш.

4.2.5.Сулыклар һәм пляжлар.

Сулыкларны һәм пляжларны жыештыру, карап тоту һәм жиһазлау нормаларда, муниципаль хокукый актларда билгеләнгән гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

Сулыклар мөнәсәбәтендә түбәндәгеләр тыела:

- чүпләү;

ни дә булса салу яисә буалар ясау;

-агыш төшүче сулар, сәнәгать калдыклары, башка калдыклар белән пычрату;

Сулыклар территориясендә транспорт чараларын юу тыела.

Су читеннән 300 метрдан якын ераклыкта пляжлар, сулыклар территориясендә транспорт чараларын кую һәм туктату тыела.

Сулыклар, сулыклар урнашкан жирләр һәм алар белән чиктәш жирләр чиста булырга тиеш.

5.2.6. Шәхси торак төзелеше территорияләрен карап тоту.

4.2.6.1. Шәхси торак төзелеше территориясен карап тоту гамәлдәге кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә җаваплы затлар тарафыннан, шулай ук әлеге кагыйдәләр нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.2.6.2. Индивидуаль торак йортларның милекчеләре һәм (яисә) яллаучылары бурычлы:

- индивидуаль торак йортларны һәм башка корылмаларны төзек хәлдә тотарга, шулай ук йорт биләмәләрен киртәләргә һәм аларның фасадларын һәм башка аерым элементларын (керү ишекләрен һәм козырекларын, болдырларны һәм баскычларны һ.б. үз вакытында ремонтларга);

- вәкаләтле орган белән йорт биләмәсе коймаларының биеклеге, тышкы күренешен һәм төсен килештерергә;

- яшел утыртмаларны үз көчләре белән яисә махсулаштырылган предприятиеләр белән шартнамәләр нигезендә тәрбияләүне тәмин итәргә;

- проспектның яисә урамның, тыкрыкның исемен, шулай ук йортның номерларын вәкаләтле орган белән килештереп, индивидуаль торак йортларның фасадларында урнаштырырга;

- су үткәргеч канаулар, торбалар жиһазларга һәм чистартырга, язгы чорда кар суларын үткәрүне тәмин итәргә;

- житештерү һәм куллану калдыкларын махсус билгеләнгән урыннарда гына урнаштырырга.

4.2.6.3. Шәхси торак төзелеше территорияләрендә түбәндәгеләр тыела:

- йорт биләмәсе чикләреннән читтә ихата ясау;

- йорт биләмәләре территорияләрендә һәм алар янәшәсендәге территорияләрдә яфраклар, калдыкларның һәм чүп-чарның теләсә нинди төрләрен яндырырга;

- йорт биләмәсе территориясеннән читкә кар этеп чыгарырга, чүп-чарны ташларга, шакшылар ташларга, сыек көнкүреш калдыкларын агызырга;

- йорт биләмәләре территориясеннән читтә күмер, тара, утын, эре габаритлы чүп-чар, төзелеш материаллары өеп куярга;

- йорт биләмәсе территориясеннән читтә транспорт чараларын юарга;

- вак ишегалды корылмалары төзәргә, йорт биләмәләре территориясеннән читтә чүп-чар чокырлары ясарга;

- Россия гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Баш идарәсенә Дәүләт янгын күзәтчелеге территориаль бүлекчәләре белән килештерелгән вәкаләтле орган рәхсәтеннән башка әлеге территориядә махсус транспорт һәм урып-жыю техникасы үтеп керүне кыенлаштыра торган яисә комачаулы торган киртәләр урнаштырырга;

- төзекләндерү объектларын, кече архитектура формаларын, яшел утыртмаларны жиңгергә һәм бозарга, житештерү һәм куллану калдыклары белән территорияне пычратырга, сулыкларны чүпләргә.

4.2.7 Урысу бистәсе территориясендә йорт хайваннарын, терлекләрен һәм кошларны тоту

4.2.7.1 Бер гаилә яшәгән аерым фатирларда этләр һәм мәчеләрне тоту санитария-гигиена һәм ветеринария-санитария кагыйдәләрен үтәү шарты белән,

ә берничә гаилә яшәгән фатирларда, моннан тыш, барлык яшәүчеләр ризалыгы булганда гына рөхсәт ителә. Торак йортларның гомуми файдалану урыннарында (баскычлар, чарлаklar, подваллар, коридорлар һ.б.) һәм коммуналь фатирларда, шулай ук балкон һәм лоджияләрдә этләр һәм мәчеләр тотарга рөхсәт ителми.

4.2.7.2. Гражданнарныкы, предприятиеләрнеке, учреждениеләрнеке һәм оешмаларныкы булган этләр ветеринария учреждениесендә мәжбүри теркәлергә һәм ел саен яңадан теркәлергә тиеш.

Эتلәр токымнарына бәйсез рәвештә өч айлык вакытларыннан теркәлергә һәм яңадан теркәлергә тиеш. Яна алынган этләр бер атна эчендә теркәлгән булырга тиеш.

4.2.7.3. Файдалануларында жир кишәрлеге булган этләрнең хужалары этләрне иреккә көтүдә бары тик яхшы киртәләнгән территориядә яки бәйдә генә тоталар. Этләр булу турында участокка кергәндә кисәтү язуы ясалырга тиеш.

4.2.7.4. Озатып йөрүчеләре булмаган урамнардагы яки башка жәмәгать урыннарындагы этләр һәм хужасыз этләр һәм күзәтүчесез этләр ауланырга тиеш.

4.2.7.5. Эт һәм мәчеләр хужалары бурычлы:

- эт һәм мәчеләрне тиешле карап тотуны әлегә таләпләр нигезендә үтәргә. Әйләнә-тирәдәгеләрнең иминлеген тәмин итә торган кирәкле чаралар күрергә;

- гомуми файдаланудагы фатирларда, йортларда, шулай ук ишегалларында, тротуарларда, урамнарда һ.б. этләр һәм мәчеләр тәрәтләнүенә юл куймаска. Күрсәтелгән урыннар пычратылса, кичекмәстән хайваннар хужалары тарафыннан чистартылырга тиеш;

- биналарда тынлыкны тәмин итүгә чаралар күрергә; этләрне һәм мәчеләрне балалар мәйданчыкларына, кибеткә, ашханәләргә һәм гомуми файдаланудагы башка урыннарда кертмәскә;

- хайваннар белән гуманлы мөгамәлә итәргә (аларны ташлап калдырмаска, караучысыз, ризыксыз, сусыз калдырмаска, аларны кыйнамаска һ.б.). Алга таба этләрне һәм мәчеләрне карап тотарга теләмәгәндә, аулау белән шөгыйльләнүче оешмаларга тапшырырга, йә аларны билгеләнгән тәртиптә башка оешмаларга яисә гражданнарга тапшырырга, йә сатарга кирәк;

- кичекмәстән ветеринария учреждениеләренә һәм сәламәтлек саклау органнарына эт яисә мәчә яисә хайван тешләүнең барлык очраklары турында хәбәр итәргә һәм аларны якындагы ветеринария учреждениесенә 10 көн эчендә белгечләрне күзәтүгә һәм гарантияләүгә китерергә;

- эт һәм мәчә мәетләрен ташлауны булдырмаска (үлгән хайваннар утильләштерергә яки махсус билгеләнгән урыннарда күмелергә тиеш).

4.2.7.6. Этләрне йөрткәндә хужалар түбәндәге таләпләрне үтәргә тиеш:

- этләрне торак биналардан (йортлардан), шулай ук изоляцияләнгән территорияләрдән гомуми ишегалларына һәм урамга бары тик кыска тезгәндә һәм намордникта гына (өч айлык көчәкләрдән тыш) чыгарырга;

- этләрне йөрткәндә, аларның хужалары тынлыкны тәмин итү чараларын күрергә тиеш;

этиләрне спиртлы эчемлекләр кулланган, исерек кешеләргә йөртү тыела.

4.2.7.7. Урыссу бистәсе территориясендә этләр һәм мәчеләрне тоту таләпләрен үтәүне тәмин итү максатларында.

- ветеринария күзәтчеләге органнары үз вакытында теркәлүне һәм этләрнең хужалары тарафыннан яңадан теркәлүен тикшереп торалар;

- жәмәгать оешмалары белән берлектә, терлекләрнең авыруын кисәтү һәм санитар-ветеринария кагыйдәләрен үтәү максатларында, халык арасында аңлату эшләре алып баралар;

-ижтимагый тәртипнең үтәлешен, урамнарда, ишегалларында һәм район үзәгенең башка территорияләрендә этләрне тотуны тикшереп торалар.

4.2.7.8. Мөгезле эре терлеккә, сарыкларга, атларга, яшь терлекләргә биркалар беркетелгән булырга һәм алар оешкан рәвештә көтелергә тиеш. Жирлек урамнарында терлекләрне көтү вакытында аның хужалары яшел утыртмаларны бозудан килгән зыянны һәм терлекләр утлаган урынга киткән чыгымнарны каплайлар».

4.2.7.9. Йорт кәжәләре фәкәть ишегалды территорияләре законнарында гына яки көтүлектә хужалар күзәтүе астында гына тотыла. Кәжәләрне жирлек урамнарында йорткәннәре өчен аларның хужалары яшел утыртмаларны бозган өчен зыянны каплай.

4.2.7.10. Йорт хайваннарын тоту белән бәйлә майданчыкларның, күп катлы йортларның маршларының санитар торышын бозган өчен бу хайваннарның хужалары жаваплы.

4.2.7.11. Йорт кошлары бары тик йорт эчендәге территориядә генә тотыла.

5. Биналарның, корылмаларның, төзелеш объектларының фасадларын, тышкы төзекләндерү элементларын, кече архитектура формаларын, реклама формалары

конструкцияләрен һәм башка объектларны карап тоту

5.1. Бина һәм корылмаларның фасадларын ремонтлау, бизәү һәм карап тоту

5.1.1. Бистәнең тышкы бизәлешенә барлык төрләре, шулай ук биналарның фасадларын бизәү район Башкарма комитетының Архитектура һәм шәһәр төзелеш бөлгә белән катгый килешенгән булырга тиеш.

5.1.2. Аерым детальләрне бетерү яки үзгәртү белән бәйлә биналарның фасадларын үзгәртүне, шулай ук төп фасадка чыга торган яна тәрзә һәм ишек уемнарын реконструкцияләүне муниципаль берәмлек администрациясә белән килештереп башкарырга кирәк.

5.1.3. Балконнарда, лоджияләрдә нинди дә булса үзгәрешләр ясауны, балконнардагы һәм урамга чыга торган биналарның тышкы фасадларында эчке киёмнәр, келәмнәр, киём-салым, керләр элүне, шулай ук аларны йорт кирәк-яраклары белән тутыруны тыярга.

5.1.4. Торак йортларны, социаль-мәдәни, коммуналь билгеләнештәге объектларны төзү, реконструкцияләү, капитал ремонтлау һәм бистә территориясендә төзекләндерү бары тик башкарма комитет һәм тиешле күзәтчелек органнары белән килештереп кенә хәл ителә.

5.1.5. Ремонт үткәрү кирәклегә, шул исәптән бинаның фасадларын буяу яисә архитектур матурлыгын яхшырту, фасадның факттагы торышын исәпкә алып, фасадның төзелеш, санитария һәм башка нормаларга һәм кагыйдәләргә туры китереп, контрольлек итүче органнарның күрсәтмәләре буенча билгеләнә.

5.1.6. Ремонт, фасадны буяуны да кертеп, Башкарма комитетның Архитектура һәм шәһәр төзелеш бөлгә белән килештерелгән фасадның төсләр чишелешенә техник паспорты нигезендә гамәлгә ашырыла.

5.1.7. Фасадның төсләр чишелешә техник паспорты кимендә өч нөсхәдән дә ким әзерләнми. Фасадның төсләр чишелешенә килештерелгән техник паспортының бер нөсхәсә, һичшиксез, район Башкарма комитетының Архитектура һәм шәһәр төзелеш бөлгә архивына тапшырыла.

5.1.8. Юридик һәм физик затлар бурычлы:

- билгеләнгән тәртиптә расланган һәм Башкарма комитетның Архитектура һәм шәһәр төзелеш бөлгә белән килештерелгән фасадларның төсләр чишелешенә

техник паспорты булган территорияне төзеклэндерү планына һәм фасадлар проектына ия булырга;

- биналар фасадының, төзелешләрнең һәм корылмаларның фасадын техник эксплуатацияләүдә билгелэнгән срокларда фасадларны ремонтлауны, реконструкцияләүне, модернизацияләүне даими башкару юлы белән төзек хәлдә тотарга;

- үз белдеге белән житештерелгән язмаларны, шулай ук әлеге объектларның милекчеләренен, хужаларының яисә кулланучыларының барлык объектларыннан үз белдеге белән урнаштырылган мәгълүмати һәм басма продукцияне алу эшләрэн оештырырга.

5.1.9. Биналарның фасадларын ремонтлаганда һәм саклаганда куела торган таләпләр:

- табигать-климат шартларын исәпкә ала торган һәм төзелешнең заманча архитектура-дизайнерлык дәрәжәсен һәм тормыш эшчәнлегенә мохитенен яхшы сыйфатын булдыруны тәмин итә торган материалларның иң нәтижәле, заманча, озакка житәрлек ысулларын куллану;

- фасадлар бизәлешен үтәүдә технологик процессның үтәлешен тәмин итү;

- фасадларның төс чишелешен барлыкка килгән төзелешнең төс схемасын исәпкә алып үзгәртү;

- торак һәм жәмәгать биналарының беренче катларында сәүдә, халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары, офислар һәм башка төр жәмәгать бүлмәләре оешканда, булган бина һәм булган биналар белән фасадның төсләр гаммасының бөтенлеген тәмин итәргә;

- бу бинага төзелгән очракта, бер бина чикләрендә бердәм архитектура-стиль чишелешен тәмин итү;

- барлык реклама, шул исәптән яктылык, беренче кат эчендә урнаштырылган объектларда стиль карарының бердәмлегенә өлешендә бер-берсе белән бәйләнешне тәмин итү;

- халыкның азмобиль төркемнәре өчен уңайлы мохит булдыру буенча закон чыгару, норматив-хокукый актларның һәм норматив документларның гамәлдәге таләпләрен үтәүне тәмин итү;

- йортларның номерлары һәм билгелэнгән рәвештә башкарылган урамнарның исемнәре күрсәтелгән күрсәткечләрнең булуын тәмин итү;

- торак йортларның фасадларын ремонтлау эшләре күләменә, коймаларны алмаштыруны да кертеп, балконнарның, лоджияләрнең комплекслы бизәлешен кертү;

- подвал бүлмәләренә керү ишекләрен тәмин итү, чардакка, техник катка, түбәгә, подвалга чит кешеләрнең рөхсәтсез керүләреннән саклануны тәмин итү;

- су тамгасының, тышкы, эчке суүткәргеч системаларының, сливларның, коймаларның, торбаларның, су бүлеп чыгара торган лотокларның булуын һәм югары сыйфатлы булуын тәмин итү;

- тәрәзә уемнары конструкцияләренен, керү приямкаларының төзеклеген тәмин итү;

- түбәнең югары сыйфатлы торышын, аның норматив таләпләргә туры килүен тәмин итү;

- реклама бизәлешен, яктылык рекламасын, вывескаларны башкаруның сыйфатын тәмин итү.

5.1.10. Биналарны, корылмаларны эксплуатацияләгәндә түбәндәгеләр тыела:

- биналар һәм корылмалар элементларына төрле язулар һәм

күрсәткечләр, биналарның һәм корылмаларның аерым өлешләрен һәм элементларын, шул исәптән архитектура детальләрен, реклама элементларын төзү һәм бетерү, башкарма комитетның Архитектура һәм шәһәр төзелеш бүлеге һәм бина (корылма) хужасы белән килештермичә, витриналар төзү;

- биналарның беренче катларында оештырыла торган, рөхсәт документлары булмаган һәм расланган проект документациясе булмаган биналарга керү юлларын рәсмиләштерү;

- табигать ташы сибелгән һәм актуальләштерелгән фасадларның төсен житештерергә;

-барлык ремонт эшләрен алдан кабул итмичә фасадны буюрга.

5.2. Төзелеш объектлары.

5.2.1. Төзелеш мәйданчыкларын төзекләндерү һәм карап тоту, төзелеш һәм ремонт эшләре тәмамланганнан соң төзекләндерүне торгызу билгеләнгән төзелеш, санитария нормалары һәм кагыйдәләре, әлеге Кагыйдәләр, башка муниципаль хокукый актлар нигезендә башкарыла.

5.2.2. Төзелеш мәйданчыклары, төзелеш материаллары сәнәгате объектлары мәжбүри тәртиптә автотранспорт көпчәкләрен чистарту (юу) пунктлары белән жиһазланырга тиеш.

Торак пунктлар территориясенә грунт һәм пычрак тәгәрмәчләр чыгару тыела. Төзелешнең, реконструкцияләүнең һәм ремонтлауның чик буе зонасы чикләрендә территорияләргә жыештыру һәм карап тоту өчен җаваплылык заказчыга һәм генераль подряд оешмасына йөкләнә. Төзелеш мәйданчыкларынан чыгу, кагыйдә буларак, икенче дәрәжәдәге урамнарга чыгарга тиеш.

5.2.3. Төзелеш мәйданчыгында чүп-чар һәм төзелеш калдыкларын жыю өчен, төзелешне оештыру проектына ярашлы рәвештә, махсус билгеләнгән урыннар жиһазландырылырга яисә бункер - туплау урыны куелырга тиеш.

Махсус билгеләнгән урыннардан тыш төзелеш производствосы чүп-чарын, грунтны һәм калдыкларын жыю тыела.

5.2.4. Төзелеш мәйданчыгы һәм аңа теркәлә торган территория кар пычрагынан чистартылырга, аларны аларны билгеләнгән урыннарга чыгарып салырга тиеш. Карны урамнарның һәм тротуарларның юл өлешенә күчерү рөхсәт ителми".

5.2.5. Төнлә төзелеш мәйданчыгы яктырткычлар белән яктыртылырга тиеш, аларны урнаштыру расланган төзелеш генпланы һәм эшләр башкару проекты (ПНР) тарафыннан каралырга тиеш.

Күренү зонасында төзелеш мәйданчыгы, объектның исемен, төзелеш срокларын, заказчы, подрядчы, проектлаучы исеменнән күрсәтеп, 1,5*1,0 м үлчәмдәге махсус стенд белән жиһазландырылырга тиеш.

Законлаштырылган объектны карап тоткан өчен җаваплылык баланс тотучыга (заказчы-төзүче) билгеләнә.

5.3 Тышкы төзекләндерү элементларын, кече архитектура формаларын, тышкы рекламаларны тоту һәм урнаштыру, сәнгати бизәлеш.

5.3.1 Сәнгать бизәлеше һәм тышкы реклама.

Барлык юридик, вазыйфай һәм физик затларга район территориясендә реклама конструкцияләрен һәм тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү тәртибе турындагы нигезләмәдә, муниципаль хокукий актларда билгеләнгән нормативлар һәм кагыйдәләр нигезендә Урыссу бистәсе территориясендә тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү рөхсәт ителә.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары, реклама конструкцияләре чисталыкта булырга һәм тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш. Аларны карап тоту өчен җаваплылыкны рөхсәт документациясе рәсмиләштерелгән юридик, вазыйфай һәм физик затлар алып бара. Конструкциядән 5 м радиуста аерым торучы реклама объектларына якин территориядә жыештыру эшләрен оештыру һәм житештерү өчен җаваплылык реклама конструкциясе хужаларына яисә тышкы мәгълүмат чараларына йөкләнә.

Реклама конструкциясе монтажыннан соң реклама җайланмасы хужасы үз исәбенә территорияне яки урнаштыру объекттын төзекләндерүне өч тәүлектән дә артык булмаган вакытта торгызырга тиеш.

Реклама конструкцияләрендә автотранспортның газоннарда керүе белән сурәтләрне (плакатларны) алмаштыру тыела.

Биналарда, коймаларда, пассажир транспортында павильоннарда, яктырту терәкләрендә, агачларда нинди дә булса белдерүләр һәм башка мәгълүмати хәбәрләр ябыштыру тыела. Үз белдеге белән урнаштырыла торган реклама һәм башка белдерүләрне, язу һәм сурәтләрне юкка чыгару эшләрен оештыру барлык объектлардан баланс тотучыларга, хужаларына, кулланучыларга яисә күрсәтелгән объектларны арендаторларга йөкләнә.

Сайлау алды агитациясе турында мәгълүмат махсус билгеләнгән урыннарда урнаштырыла. Агитация материалларын жыю элге чараны уздырган затлар тарафыннан уздырылган агитация компаниясеннән соң бер ай дэвамында гамәлгә ашырыла.

Юридик, вазыйфай һәм физик затлар урнаштыру өчен плакатлар, афишалар, игълан итүләр, башка мәгълүматны бары тик махсус реклама тумбалары һәм стендларында гына урнаштырырга мөмкин, аларны урнаштыру район Башкарма комитетының Архитектура һәм шәһәр төзелеше бүлгеге белән килештереп башкарыла.

Бистә территориясен бэйрәм белән бизәүне урнаштыру һәм сүтү билгеләнгән вакытка башкарыла.

Үз белдеге белән урнаштырылган реклама конструкцияләрен һәм тышкы мәгълүмат чараларын юкка чыгару эшләрен оештыру реклама конструкцияләре һәм тышкы мәгълүмат хужаларына йөкләнә.

5.3.2. Тышкы яктырту җайланмаларын тоту һәм эксплуатацияләү.

Барлык торак-гражданлык һәм житештерү билгеләнешендәге объектлар, шулай ук скверлар, майданнар, урамнар, йорт яны территорияләре һәм гомуми файдаланудагы башка урыннар төнлә тышкы яктыртылырга тиеш.

Биналарга керү юлларын яктырту җайланмаларын, торак йортларны, янгын гидрантлары күрсәткечләрен, йортларның һәм урам күрсәткечләренең номер билгеләрен, шулай ук биналарның тышкы витриналарын һәм яктылык рекламасын кертү урамнарны тышкы яктырту режимында башкарыла.

Тышкы яктырту һәм контактлы челтәр җайланмаларының металл терәкләре, кронштейннары һәм башка элементлары чисталыкта булырга, коррозия чыганакалары булмаска һәм кирәк булганда хужалар яки баланс тотучылар тарафыннан буялырга тиеш, ләкин елына бер тапкырдан да ким түгел.

Тышкы яктырту тышкы, ишегалды һәм козыреклыларга бүленә.

Тышкы яктырту элементларына яктырткычлар, кронштейннары, терәкләр, чыбыклар, кабель, туклану чыганаклары (жыю, пунктлар, эржәләр, идарә итү һ.б.) керә.

Тышкы яктырту жайланмалары карамагында булган оешмалар аларның техник төзөклөгөн тәмин итә, шул ук вакытта микъдари һәм сыйфатлы күрсәткечләр тиешле параметрларга туры килә, аларны вакытында кертү һәм сүндерү, төнлә тышкы яктыртуның өзлексез эшләве.

Тышкы яктырту жайланмаларын 20 лкага кадәр төшкәндә кичке эңгер-меңгердә үткәергә кирәк, ә сүндерү - табигый яктыртылу вакытында иртәнге эңгер-меңгердә 10 лкага кадәр.

Кичке һәм төнге режимнарда эшләүче яктырткычлар өлеше 95 %тан да ким булмаска тиеш, жәяүлеләр кичүендә 90 %тан да ким булмаска тиеш. Шул ук вакытта эшләмәүче яктырткычларның бер-бер артлы урнашуы рөхсәт ителми.

Электр үткәргечләр өзелү яки терәкләрнең зарарлануы белән бәйлә тышкы яктырту жайланмалары эшендә тәртип бозуны ачыклаганнан соң ук бетерергә кирәк, кичектергесез бетерү мөмкин булмаганда - куркынычсызлыкны сакларга (изоляцияләргә, машина юлыннан алып атарга). Хужасы ЮХИДИ белән берлектә акт, гаеплегә яки иминиятләштерүчегә зыян китерелгән зыянны каплау өчен дөгъва төзи.

Тышкы яктырту һәм контакт челтәре жайланмаларының металл баганалары, кронштейннары һәм башка элементлары чиста булырга, коррозия чыганаклары булмаска һәм елына кимендә 1 тапкыр буялырга тиеш.

Тимер-бетон, металл, яктыртуның агач терәкләрен һәм электр линияләрен чаптыру терәк һәм электр линияләренә хужасы яки баланс тотучысы тарафыннан, терәк диаметры өч метр ераклыкта, жәйге сезонга кимендә өч тапкыр башкарыла. Электрлаштырылган транспортның бәрәп төшерелгән яктырту һәм контактлы челтәре төп магистральләрдә милекчеләр яки баланс тотучылар тарафыннан кичекмәстән гамәлгә ашырыла. Башка территорияләрдә бәрәп төшерелгән терәкләрне чыгару, шулай ук сүтелә торган терәкләрне чыгару табылганнан йә демонтаж чыкканнан соң бер тәүлек эчендә башкарылырга тиеш.

Газ разрядыннан чыккан терекөмеш, ДРЛ, люминесцент лампалары шушы максатлар өчен махсус эшләнгән биналарда сакланырга һәм аларны утильләштерү өчен махсус предприятиеләргә чыгарылырга тиеш.

Күрсәтелгән типтагы лампаларны поселок чүплекләренә чыгару тыела.

Шәһәр территорияләренә тышкы яктыртылу дәрәжәсе, биналарны һәм корылмаларны архитектур яктырту, реклама яктыртуы СНИП 23-05-95 таләпләренә туры килергә тиеш. СПиП 02.05.02-85.

5.3.3. Кече архитектура формаларын, тышкы төзөкләндерү элементларын тоту, ремонтлау, эксплуатацияләү

Кече архитектур формаларны, тышкы төзөкләндерү элементларын, киоскларны, павильоннарны, палаткаларны, сезонлы базарларны, тукталыш павильоннарын, коймаларны, афишалар һәм белдерүләр өчен реклама щитларын, яктылык рекламаларын, вывескаларын, урам яктырткычларын һәм баганаларын урнаштыру Башкарма комитет биргән рөхсәт нигезендә гамәлгә ашырыла.

Тыю:

-сәүдә киосклары, павильоннар, лотоклар, гаражлар һ.б. үз белдеге белән урнаштыру;

-проект тарафыннан каралмаган биналарга, корылмаларга,

павильоннарға, киоскларға, төрле корылмаларның палаткаларына, козырекларға, лапасларға, тәрәзә капкачларын торгызырға;

-киосклар, палаткалар, вак-вак сату павильоннары һәм кибетләр янындагы тара һәм товарлар запасларын складларға.

Йортларның фасадларында тышкы төзекләндерү элементлары (йорт билгеләре, флаг күтәрүчеләр һ.б.) билгеләнгән нормалар һәм кагыйдәләр, муниципаль хокукий актлар нигезендә урнаштырыла.

Янгын гидрантлары, полигонометрик билгеләр (стена реперлары), геодезик билгеләрнең урнашу күрсәткечләрен биналарның, камераларның, су үткәрү һәм канализация челтәренә төпкелләрендә урнаштырырға кирәк. Поселок хужалыгы объектларының урнашу күрсәткечләрен, төрле сигнал жайланмаларын фасад бизәлеше сакланган очракта бина фасадларына урнаштыру рөхсәт ителә.

Йорт билгеләрен һәм байракны ремонтлау кирәк саен башкарылырға тиеш. Кече архитектура формалары (бакча-парк жиһазлары, һәйкәлләр, скульптуралар, вазалар, коймалар, фонтаннар, майданчыклар, чүп жыю жайланмалары һ.б.) төзек хәлдә булырға, юылырға һәм ел саен буялырға тиеш.

Кече архитектура формаларын ремонтлау кирәк саен башкарылырға тиеш.

Фонтаннарны эксплуатацияләү һәм карап тоту фонтаннарны кабызу графигы, аларның эш режимы, касәләрне юу һәм чистарту графигы, технологик тәнәфесләр нигезендә башкарыла. Су өсләген чүп-чардан чистарту фонтаннары эшләгән чорда көн саен житештерелә.

6. Жир эшләрен башкару яисә инженерлык коммуникацияләрен ремонтлау тәртибе

6.1. Гомуми нигезләмәләр

6.1.1. Инженерлык коммуникацияләрен һәм корылмаларын урнаштыруны аларда территорияләргә төзекләндерүгә бәйлә инженерлык коммуникацияләрен төзү һәм ремонтлау эшләрен башкару срокларын координацияләүне гамәлгә ашыра.

6.1.2. Транспортның интенсив хәрәкәте булган юл өлешә, тротуарлар, урамнар һәм юлларның, аларны төзү яки капитал ремонтлау тәмамланганнан соң, өч ел дәвамында планлы рәвештә өзәлүе рөхсәт ителми.

6.1.3. Юлларда һәм майданнарда жир асты челтәрләрен урнаштыру һәм үзгәртеп кору, кагыйдә буларак, каплау һәм яшел үсентеләргә зыян китермичә генә ябык ысул белән башкарыла. Урнаштыруның ачык ысулы кварталлар эчендә, яңа төзелә торган территорияләрдә, төзекләндерелмәгән урамнарда һәм майданнарда рөхсәт ителә.

6.1.4. Жир асты челтәрләрен, поселок юлларын төзү яисә реконструкцияләү (подряд һәм хужалык ысулы) буенча эшләр башкарылырға тиешле поселок оешмалары төзелгәннән алдагы елның 1 сентябренә кадәр төзелеш алып бару яисә реконструкцияләү өчен билгеләнгән трассалар сызымнарын кертәп, план заявкаларын башкарма комитетка тапшырырға тиеш.

6.1.5. Эшләр башлаганчы түбәндәгеләр кирәк:

- эшләргә башкаруга ордер алырға;

-тәүлекнең теләсә кайсы вакытында транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте иминлеген тәмин итә торган юл билгеләре куярга;

-эшләр башкару урыннарын чикләргә;

Караңгы вакытта киртәне кызыл яктылык сигналлары белән билгеләргә. Чикләү коймасында эш башкаручы оешманың исеме, эш башкару өчен җаваплы затның фамилиясе, исеме, атасының исеме һәм эш тәмамлану вакыты булган

табличкаларны элэргэ;

- эш урыны янындагы йортларның барлык ишегалларына һәм торак биналарга керү юлларын оештырырга;

траншея аша күпернең ныклыгын билгелэргэ.

6.1.6. Гамәлдәге жир асты инженерлык челтәрләрен, яшел утыртмаларны саклау өчен төзелеш, төзекләндерү-торгызу эшләрен башкаручы оешма жаваплы. Күрше яисә кисешкән коммуникацияләр зарарланган очракта, алар кичекмәстән шушы коммуникацияләргә кулланучы оешма күрсәтмәсе буенча төзелеш оешмасы көчләре һәм чаралары белән торгызылырга тиеш.

Бистәнең үзәк урамнарында һәм мәйданнарында, транспорт һәм жәяүлеләрнең интенсив хәрәкәте урыннарында эшләр нигездә төнлә башкарылырга тиеш. Койма, грунт һәм материалларны жыю иртәнге 7 сәгатькә кадәр башкарылырга тиеш.

6.1.7. Траншеяның киңлегенә СНиП (СНиП Ш-02.01-87, СНиП 2.07.01-89) таләпләренә туры килергә тиеш.

Траншеялардан һәм котлованнардан алынган грунт эш урыныннан кичекмәстән чыгарылырга тиеш, ә алга таба яраклашкан очракта - траншеянең бер ягында өеп куярга. Эшләнгән юл киеме һәм төзелеш материаллары чикләнгән урын яки махсус билгеләнгән урыннар чикләрендә тупланырга тиеш.

6.1.8. Төшерелгән асфальтны кире салу өчен артык яраклы булмаган траншеядән һәм котлованнан алынган грунт, вакытлыча отваллар ясауга юл куймыйча, траншея (котлован) ачу белән бер үк вакытта чыгарырга кирәк.

6.1.9. Ачу эшләрен башкарганда түбәндәгеләр тыела:

- яшел утыртмаларны, люк капкачларын, коеларны, су рәшәткәләрен төзү материаллары белән күмәргә;

- Башкарма комитет рөхсәтеннән башка агачларны, куакларны кисәргә һәм агач тамырларын ачарга.

Өгәр дә ачу камилләштерелгән өслектә башкарылган булса, траншея һәм котлован ком-гравий катнашмасы, каток, вибробовка катнашмасы белән эшкәртелергә тиеш.

6.1.10. Материалларны жыю сыйфаты һәм түлү дәрәжәсе турында төзекләндерү эшчәнлеген контрольдә тотарга вәкаләтле вазыйфай затлар акт төзиләр.

6.1.11. Траншеяны кондицион булмаган грунт белән күмгәндә, тиешле дәрәжәдә түләнгән яки башка технологик нормаларны бозып, засыпка сыйфатына техник контроль ясаучы зат эшне туктатырга, акт төзәргә һәм аны административ хокук бозу турында беркетмә төзәргә, гаеплеләрне жаваплылыкка тарту өчен тапшырырга хокуклы.

6.1.12. Юл капламнарын, яшел утыртмаларны һәм жир өсте корылмаларын торгызу эшләренә гарантия бирә торган оешмалар тарафыннан башкарыла. Бу оешмалар торгызу эшләрен башкарганнан соң, актыны биш тәүлектән дә артык булмаган вакытта, калган материалларны һәм калдыкларны кичекмәстән алып куярга тиеш.

6.1.13. Ачу белән бәйлә эшләргә башкаручы оешмалар эшләр тәмамлангандан соң өслекне яңадан торгыза торган оешма акты буенча эшләр башкару урынын тапшырырга тиеш.

Яңару өчен түшәлгән траншеяны кабул иткәннән соң һәм юл эшләре тәмамлангандыга кадәр төзелеш, ремонт-торгызу эшләрен алып баручы оешма жаваплы.

6.1.14. Жир асты корылмаларын салганнан соң юл өслекләрен яңарту жир асты эшләрен башкаручы оешмалар хисабына башкарыла, атап әйткәндә: асфальт-

бетон өслекне һәм башка юл өслекләрен торгызу ордерда күрсәтелгән тулы срокларда ел әйләнәсе башкарыла. Асфальт-бетон өслекләрне яңадан торгызу мөмкин булмаган очракта, аларны тимер-бетон плиталардан ясалган жыелма өслекләргә алыштырырга мөмкин.

6.1.15. Яңадан торгызылган каты өслекне утырткан яки деформацияләгән өчен траншея, котлован һәм өслекне торгызучы махсуслаштырылган предприятиеләр жаваплы.

6.1.16. Гомумпоселок юлларында, проспектларда, урамнарда һәм бистә майданнарында инженерлык коммуникацияләрен (авария эшләреннән тыш) салу һәм яңадан урнаштыру өчен рөхсәт бары тик заказчының (подряд төзелеш оешмасы) проект документациясен бирү буенча башкарма комитет рөхсәте белән һәм жир эшләренә ордер булганда гына ясала ала.

6.1.17. Жир асты коммуникацияләре һәм корылмалары хужалары юл өслекләре дәрәжәсендә камера коеларын (капкачларын) билгеләргә һәм тотарга тиеш. Алар СНИП таләпләренә туры килмәгән очракта люкларның биеклеген төзәтү тиешле органнарның беренче таләбе буенча 48 сәгать эчендә башкарылырга тиеш.

Ачык люклар булу рөхсәт ителми.

6.1.18. Түбәләрне көйләү урыннарында юлның һәм тротуарның юл өслеген торгызу эшләре 48 сәгать эчендә төгәлләнгәннән соң башкарылырга тиеш. Эшләрне житештерүнең бөтен чорына төнлә кисәтү билгеләре һәм яктыртулар куелырга тиеш.

6.2. Эшләр житештерүгә рөхсәтләрне рәсмиләштерү һәм бирү тәртибе.

6.2.1. Инженерлык коммуникацияләрен салу, үзгәртеп кору һәм ремонтлау белән бәйле жир эшләре махсус рөхсәт - ордер алу белән генә башкарыла ала.

6.2.2. Югарыда санап үтелгән эшләргә килештерү Башкарма комитетта гамәлдә булган ордер комиссиясе тарафыннан бирелә.

7. Инженерлык корылмаларының һәм коммуникацияләрне карап тоту

7.1. Инженерлык корылмалары һәм коммуникацияләр төзек техник хәлдә булырга тиеш.

7.2. Урамнардан һәм ишегалларынан жир өсте һәм грунт суларын чыгару өчен билгеләнгән су үткәрү каналларын, күперчекләрне, торбаларны, дренажларны жыю һәм чистарту тиешле оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла, алар карамагында әлеге объектлар урнашкан территорияләр урнашкан.

7.3. Яңгыр канализациясе һәм яңгыр суларын агызу коеларының коллекторларын һәм торбаларын тоту әлеге корылмалар карамагында булган тиешле оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

7.4. Су суүткәргеч, жылылык челтәреннән су юу авария турындагы хәбәрдән соң бер тәүлек эчендә бетерелергә тиеш.

7.5. Суүткәргеч, жылылык челтәрләре, фекаль канализация аварияләрен бетерү вакытында кыш көне яңгырлы канализациягә су агызу тыела. Барлыкка килгән бозлавык тәүлек эчендә юк ителергә тиеш.

7.6. Яңгыр канализациясе (су челтәрләре) корылудан котылу өчен, катнашманы һәм көнкүреш чүпләрен яңгыр сулары коеларына ташлау тыела. Яңгырлы коеларның рәшәткәләре даими рәвештә эш хәлендә булырга тиеш. Теркәлү, рәшәткәләр һәм коеларны тыю, аларның үткәрүчәнлеген чикли торган рөхсәт ителми.

7.7. Күзәтү, яңгыр кабул итү коеларын чистартканда урамнарның йөрү өлешенә, тротуарларга һәм газоннарга пычрак һәм явым-төшем туплау тыела.

7.8.Су алу колонкалары тирәсендә территорияләрне жыештыру алар карамагында булган оешмалар тарафыннан башкарыла.

8.Юлларны карап тоту һәм эксплуатацияләү

8.1. Юл өлешен каплау.

8.1.1. Юлларның торышына таләпләр. Юлларның һәм урамнарның үткән өлеше, тротуарларны, жәяүлеләр һәм велосипед юлларын, утырту майданчыкларын, тукталыш пунктларын каплау, шулай ук жир полотносының, юл кырыйлары һәм яр буйлары өслекләрен чистарту, аларны төзекләндерүгә катнашы булмаган чит предметлардан башка чиста булырга тиеш.

Аерым утырмаларның иң чик зурлыклары, казылмалар һ.б. 15см озынлыкта, киңлеге буенча - 60 см һәм тирәнлеге буенча 5см дан артмаска тиеш.

Люки смотр коелары тәкъдим ителә торган дәүләт стандарты таләпләренә туры килергә тиеш.

люк капкачын 2см дан артык өслек дәрәжәсенә карата авыштыруга юл куелмый.

Яңгыр кабул иткечләр дәүләт стандарты таләпләренә туры килергә тиеш.

Яңгыр кабул иткеч рәшәткәләрен лоток дәрәжәсеннән 3см дан артык тайпылышта булуы рөхсәт ителми.

Әлеге Кагыйдәләрнең 2-7 п.8.1.1.абзацларында күрсәтелгән житешсезлекләрне ачыклау аларны ачыклаганнан соң бер тәүлек эчендә башкарылырга тиеш.

Жимерелгән капкачлар һәм рәшәткәләр кичекмәстән чикләнергә һәм тиешле юл билгеләре белән билгеләнергә тиеш. Аларны алыштыру 3 сәгать дәвамында башкарылырга тиеш.

Жәяүле коймалар төзек хәлдә булырга тиеш, зарарлануларны ун көн эчендә бетерергә кирәк.

8.1.2. Юл билгеләре.

Автомобиль юллары юл хәрәкәте иминлеге өчен җаваплы органнар раслаган дислокация нигезендә юл билгеләре белән җиһазландырылырга тиеш.

Билгеләрнең өслеге чиста, зарарланмаган булырга тиеш.

Вакытлыча билгеләнгән билгеләр урнаштыру зарурлыгын китереп чыгарган сәбәпләренә бетергәннән соң бер тәүлек эчендә алынырга тиеш.

Зыян күргән юл билгеләрен алмаштыру яки яңадан торгызу ачыкланганнан соң 3 тәүлек дәвамында башкарылырга тиеш, ә өстенлекле билгеләренә - тәүлек дәвамында.

Мәгълүмат күрсәткечләре, километр тамгалары, парапетлар һ.б. гамәлдәге дәүләт стандартлары нигезендә буялырга, юбылырга һәм пычрактан чистартылырга тиеш.

Күрсәткечләрдәге барлык язмалар да аермачык булырга һәм жиңел укылырга тиеш.

8.1.3. Юл светофорлары.

Хәрәкәтнең һәр юнәлеше өчен ике синхрон эшләүче светофор - төп һәм кабатлаучы булырга тиеш.

Светофорның аерым детальләре яки аны беркетү элементлары металл элементларның күренеп торган зарарлануларына, жимерелүенә һәм коррозиясенә ия булырга тиеш түгел.

Сафтан чыккан яктылык чыганагын алмаштыру төзексезлек ачыкланганнан соң тәүлек дәвамында башкарылырга тиеш, ә светофор яки электр кабеле корпусында зыян күргән электромонтаж схемасын 3 тәүлек эчендә алыштырырга

тиеш.

8.1.4. Юл киртэләре һәм борт ташы.

Хәрәкәт өчен куркыныч урам участкалары, коймалар белән жиһазландырылган булырга тиеш.

Чикләүләр элементлары дефектлар ачыкланганнан соң 10 тәүлек эчендә торгызылырга яки алыштырылырга тиеш.

Аерым борт ташлары, әгәр аларның ачык өслеге мәйданның 20%тан артыграгы жиһмерелсә яки өслектә 3см тирәнлек барлыгы билгеле булса, алыштырылырга тиеш.

Аның проект хәленнән борт ташын читкә тайпылдыру рәхсәт ителми.

Жәяүлеләр чикләре төзек хәлдә булырга тиеш, зарарлануларны ун көн эчендә бетерергә кирәк.

Квартал эчендәге юлларны һәм тротуарларны төзөгәндә, реконструкцияләгәндә һәм ремонтлаганда, аларның инвалид һәм балалар коляскаларын ирекле хәрәкәт итү өчен пандуслар рәвешендә кисешүен башкарырга кирәк.

8.2. Юлларны төзү һәм ремонтлауга рәхсәт бирү тәртибе.

8.2.1. Юлларны төзү һәм ремонтлау махсус рәхсәт - ордер алу белән генә башкарыла ала.

8.2.2. Югарыда санап үтелгән эшләргә килештерү Башкарма комитетта эшләүче ордер комиссиясе тарафыннан бирелә.

9. Яшел утыртмаларны карап тоту

9.1. Яшел утыртмаларны карап тоту һәм саклау таләпләре.

9.1.1. Яшелләндерү объектлары булып скверлар, бакчалар, парклар, бульварлар, сәнәгать һәм торак төзелеше биналары астындагы яшелләндерелгән участкалар, поселок урамнарында яшел үсентеләр, күпләп ял итү зоналарында һәм башка объектлар тора.

9.1.2. Теркәлгән һәм янәшәдәге территорияләрдә юридик, вазыйфаи һәм физик затлар гамәлдәге яшел утыртмаларны тулысынча саклауны һәм квалификацияле карауны тәмин итәргә, шулай ук яшелләндерү мәйданын киңәйтүгә чаралар күрергә, яшел утыртмаларны карау буенча барлык агротехник чаралар комплексын даими үткәргә тиеш.

9.1.3. Беркетелгән һәм янәшәдәге территорияләрдә юридик, вазыйфаи һәм физик затлар тарафыннан түбәндәге чараларны үткәргү тәмин ителә:

- биналардан һәм корымалардан мөмкин булган минималь араны, агротехник таләпләрне үтәп, исәпкә алып, башкарма комитет, жир асты коммуникацияләре хезмәтләре белән килештереп, агач һәм куаклар утырту;

- Башкарма комитетның, вәкаләтле органнарның, оешмаларның тиешле рәхсәте булганда - агач һәм куакларны күчәрәп утырту, яшел утыртмаларны яисә бакча-парк жиһазларын планлаштыру үзгәргәндә:

- газоннарны ремонтлау, чүп-чарны һәм газоннардан ком жыю, яфраклардан чистарту, корылык чорында су сибү:

- газоннардагы үләннәрне үз вакытында чабу (газоннарның үлән биеклегенә 6-8 см булырга тиеш), чабылган үлән 3 тәүлек эчендә жыештырылырга тиеш;

- су сибү һәм агач кәүсәләре агарту;

- чәчәк утырту, чәчәк түтәлләренә су сибү;

- жәй көне чүп-чарны системалы жыештыру, шулай ук юлларга һәм мәйданчыкларга сибү, кышкы чорда карны вакытында чистарту һәм ком сибү;

- корыган агачларны һәм куакларны кисү, коры ботакларны кисү, агач

ботакларын кисү, шулай ук, башкарма комитет рөхсәте булганда, йортларның тәрәзэләрен каплаган ботакларны кисү. Теркәлгән агачларны чыгару бер тәүлек дэвамьнда төп магистральләрдә һәм башка территорияләрдә ике тәүлек дэвамьнда башкарыла. Сак зонасында (1 м радиуста) көчле линияләр һәм контакт челтәрләре үткәргечләре үткәргечләренең үз вакытында ботакларны кисеп алуы алар карамагында булган оешмалар тээмин итә.

9.1.4. Агачларны һәм куакларны рөхсәтсез кисүне тыярга.

9.1.5. Төзелеш зонасына яисә жир асты коммуникацияләрен салу, муниципаль берәмлек чикләрендә югары вольтлы линияләр һәм башка корылмалар урнаштыру зоналарына элэгә торган эре үлчәмле агачлар һәм куаклыктар кимүне бары тик муниципаль берәмлек администрациясенә язма рөхсәте буенча гына башкарырга тәкъдим ителә.

9.1.6. Төзелеш яки жир асты коммуникацияләрен салу белән бэйле зур үлчәмле агачларны һәм куаклыктарны мәжбүри жимергән өчен торгызу бэясен алырга тәкъдим ителә.

9.1.7. Агач һәм куакларны кисүгә рөхсәт бирүне торгызу бэясенә түлэгәннән соң башкарырга кирәк.

Күрсәтелгән утыртмалар күчереп утыртылырга тиеш булса, рөхсәт бирүне торгызу бэясен түләмичә башкарырга кирәк.

Яшел утыртмаларның кайтару бэясе һәм утырту урыны муниципаль берәмлек администрациясе тарафыннан билгеләнә.

Яшел утыртмаларның яңарту бэясен муниципаль берәмлек бюджетына кертергә кирәк.

9.1.8. Теләсә нинди зыян күрү яки яшел утыртмаларны үз белдеге белән кисү, шулай ук саклау чараларын күрмәү һәм яшел утыртмаларга салкын карау өчен гаепле кешеләр белән зарарланган яки юкка чыгарылган утыртмаларның торгызылган бэясен алырга киңәш ителә.

9.1.9. Гражданнарга караган һәм торак һәм сәнэгать биналары төзелеше зонасына элэгә торган жиләк-жимеш утыртмаларының һәм бакчаларның бэясен бэялүне муниципаль берәмлек администрациясе башкарырга тәкъдим ителә.

9.1.10. Шәһәр урманнары территориясендәге агачларны законсыз кискән яки зарарлаган өчен гаепле затларга зыянны капларга кирәк.

9.1.11. Агачларны һәм куакларны исәпкә алу, тоту, тамгалау, кисү, күчерү, пассажир транспорты маршрутлары уза торган урамнарда, торак - эксплуатация оешмаларында-күп катлы торак төзелешенең ишегалды эчендәге территорияләрендә, урман хужалыгында яки башка махсуслаштырылган оешмада - шәһәр урманнарында башкарырга киңәш ителә.

Өгәр шул ук вакытта агачларның һалак булуы аерым гражданнар яисә вазыйфай затлар гаебе белән килеп чыккан булса, торгызу бэясенә күләмен сәламәт агачларга бэяләр буенча билгеләргә киңәш ителә.

9.1.12. Яшел утыртмаларның сакланышы өчен жаваплы затларга агачларга зыян килү билгеләре ачыкланганда, тиешле чаралар күрү өчен муниципаль берәмлек администрациясенә кичекмәстән хәбәр итәргә кирәк.

9.6.13. Агачларны, кыйммәтле агач токымнарыннан һәм куаклардан тыш, индивидуаль төзелеш зонасында жир кишәрлекләре милекчеләренә үз акчалары хисабына мөстәкыйль рәвештә юк итәргә кирәк.

9.1.14. Беркетелгән һәм янәшәдәге территорияләрдә юридик, вазыйфай һәм физик затлар тарафыннан яшел утыртмалар корткычларына һәм авыруларына каршы көрәш буенча тиешле чаралар үтәлгә, фонтаннар һәм сулыклар (яшелләндерелгән территорияләрдә алар булса) чиста тотылырга тиеш.

9.1.15.Юридик, вазыйфай һәм физик затлар башкарырга хаплы түгел:

- үзбелдекле агачлар, куаклар утырту, шәһәр төзекләндерү;
- газоннарда һәм яшел утыртмалары булган башка участкаларда транспорт чаралары кую:

- газоннарда ком, чүп-чар, асфальт кисәкләре һәм башка материаллар оемнәре барлыкка китерергә;

- агачларга керләр киптерү өчен бау элэргә, агачларга күрсәткечләр беркетергә һ.б.

- яшел үсентеләр үскән территориягә пычратылган кар, киселгән боз һәм тротуарлардан һәм машиналар йөри торган урыннардан чүп себереп ташлау;

- махсус билгеләнештәге автомобильләрдә парклар, скверлар, бакчалар һәм бульварлар территориясенә керү;

- парклар һәм урман парклары территорияләренә чүп-чар ташлау;

- чүп-чарны һәм яфрактарны моның өчен билгеләнмәгән урында яндыру.

9.1.16. Бакчаларда, скверларда, бульварларда, паркларда, питомниклар һәм урман парклары территорияләрендә вакытлыча яки даими төзелеш, аттракционнар, реклама щитлары һ.б. урнаштыру өчен участкалар Башкарма комитетның тиешле рөхсәтен алганнан соң гамәлгә ашырыла.

9.2 Яшел утыртмалар зонасында проект һәм төзелеш эшләрен башкару тәртибе.

Төзелеш эшләрен башкарганда юридик, вазыйфай һәм физик затлар бурычлы:

- төзелеш территориясендә урнашкан агачларны тоташ инвентар калканнар яисә 2 м биеклектәге тартмалар белән киртәләргә;

- агачлар тирәсендә асфальт катламнарны төзегәндә һәм капитал ремонтлаганда диаметры 2 метрдан да ким булмаган ботак яны чокырлары ясагыз, аннары металл рәшәткәләр куегыз;

- төзелеш механизмнары һәм автомобильләр кую урыннары агач һәм куаклардан 2,5 м дан да якынак булмака тиеш;

- ягулык-майлау материаллары урнаштыру агач һәм куаклардан 10 метрдан да якынак булмака тиеш;

- эшләренә соңыннан яшел төзелештә куллану өчен эшли башлар алдыннан жирнең үсемлек катламын алырга һәм өеп куярга;

- жир асты коммуникацияләрен салу яисә ремонтлау эшләре тәмамланганнан соң, газонны тиешле дәрәжәгә китерергә;

- ундырышлы туфракны (калынлыгы кимендә 30 см) туклыклы катламсыз участкаларга салырга.

9.3.Территорияне төзекләндерү һәм яшелләндерү чараларын башкаруга рөхсәтләренә рәсмиләштерү һәм бирү тәртибе.

Территорияләренә төзекләндерү һәм яшелләндерү буенча чаралар махсус рөхсәт - ордер алу белән генә башкарыла ала.

Югарыда санап үтелгән эшләргә килештерү Башкарма комитетта гамәлдә булган ордер комиссиясе тарафыннан бирелә.

10. Төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру тәртибе

10.1. Урысу ш.т.п. территориясен төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контроль (алга таба - муниципаль контроль) юридик, вазыйфай һәм физик затлар тарафыннан әлегә Кагыйдәләр, төзекләндерү өлкәсендә башка муниципаль хокукый актлар таләпләрен үтәмәү яисә тиешенчә үтәмәү фактларын ачыклау максатларында гамәлгә ашырыла:

- биналар, корылмалар төзөгәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә;
- территорияне яшелләндерү чараларын үткәргәндә;
- инженерлык коммуникацияләрен салуга, үзгәртеп коруга һәм ремонтлауга бәйлә жир эшләре башкарганда;
- төзелеш вакытында, юлларны ремонтлаганда.

10.2. Планлы һәм планнан тыш тикшерүләр гамәлдәге законнар һәм әлеге кагыйдәләр белән билгеләнгән нормаларны һәм кагыйдәләргә үтәп, ел саен эшләнә торган план нигезендә уздырыла. Урыссу шәһәр тибындагы поселогы башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан расланган законнарның үтәлешен планлы тикшерүне уздыруның еллык планы кызыксынган затларга «Интернет» челтәрендә рәсми сайтта урнаштыру юлы белән яисә башка төрле ысул белән житкерелә.

5.2.1. План тикшерүләрен үткәру елыннан алда килүче елның 1 сентябрәне кадәр чорда Урыссу ш.т.п. Башкарма комитеты планлаштырылган тикшерүләргә үткәрунең еллык планы проектын прокуратура органнарына жиберә.

Прокуратура органнары планлаштырылган тикшерүләр уздыруның еллык планын аларда муниципаль контроль объектларын планлаштырылган тикшерүләр үткәрунең законлылыгы предметына кертүнең еллык планын карый, планлаштырылган тикшерүләр уздырылган елның 1 октябрәне кадәр уртақ планлы тикшерүләр уздыру турында Урыссу шәһәр тибындагы поселогында Башкарма комитет житәкчесенә тәкъдимнәр кертә.

Урыссу ш.т.п. Башкарма комитеты прокуратура органнарының тәкъдимнәрен карый һәм аларны карау нәтижеләре буенча, планлы тикшерүләр уздырылган елга кадәрге елның 1 ноябрәне кадәр, планлы тикшерүләр үткәрунең еллык планын прокуратура органнарына жиберә.

Планлаштырылган тикшерүләр үткәрунең еллык планын әзерләү, аны прокуратура органнарына тапшыру һәм килештерү тәртибе, шулай ук планлы тикшерүләр үткәрунең еллык планының типовой рәвешә Россия Федерациясә Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә.

10.3. Территорияне төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контроль предметына тикшерү керә:

- биналарны, корылмаларны урнаштыру, төзү, ремонтлау, реконструкцияләү һәм янадан планлаштыру барышында проект документациясенә тиешле рәхсәте һәм башкарыла торган эшләргә туры килүе;

- территорияне яшелләндерү чараларын уздыруга, инженерлык коммуникацияләрен салуга, үзгәртеп коруга һәм ремонтлауга, юллар төзүгә һәм ремонтлауга бәйлә жир эшләргә уздыруга тиешле рәхсәт булу.

10.4. Тикшерү Урыссу ш.т.п. Башкарма комитеты карары нигезендә үткәргелә. Урыссу ш.т.п. Башкарма комитеты карарының типик рәвешә федераль хакимият органы тарафыннан билгеләнә. Тикшерү Урыссу ш.т.п. Башкарма комитеты карарында күрсәтелгән вазыйфай зат яисә вазыйфай затлар тарафыннан гына үткәргелә ала.

10.5. Планлы тикшерүләр өч елга бер тапкырдан да ешрак уздырылмый.

Планлы тикшерүләр уздыруның еллык планнарында түбәндәге белешмәләргә күрсәтелә:

- 1) эшчәнлекләргә планлы тикшерүләргә тиеш булган юридик затларның исемнәре, индивидуаль эшкарларның фамилияләре, исемнәре, аталарының исемнәре;

- 2) һәр планлы тикшерүнең максаты һәм аны уздыру нигезе;

- 3) һәр планлы тикшерүне уздыру датасы һәм сроклары;

- 4) конкрет планлы тикшерүне гамәлгә ашыручы муниципаль контроль

органы исеме. Планлы тикшерү уздырганда муниципаль контроль органы тарафыннан бергэләп мондый тикшерүдә катнашучы барлык органнарның исеме күрсәтелә

10.6. Тикшерүләр планы объектның конструктив һәм башка үзенчәлекләрен исәпкә алып һәм эшләрне башкарганда, алга таба эксплуатацияләү шартларын, шулай ук гамәлдәге законнар нигезендә исәпкә алынырга тиешле башка факторларны исәпкә алып эшләнә.

10.7. Планлы тикшерүне уздыру турында юридик зат, хосусый эшмәкәргә Урыссу шәһәр тибындагы поселогы башкарма комитеты тарафыннан, Урыссу шәһәр тибындагы поселогы башкарма комитеты карарының күчermәсен жиберү юлы белән, аны үткәрә башлаганчы өч эш көненнән дә соңга калмыйча, заказлы почта аша тикшерү үткәрә башлау турында хәбәрnamә жибереп яки башка ысул белән хәбәр ителә.

10.8. Планнан тыш тикшерү үткәрү өчен түбәндәгеләр нигез була:

1. муниципаль хокукый актларда билгеләнгән мәжбүри таләпләрне ачыкланган бозуларны бетерү турында элегрәк бирелгән күрсәтмәне юридик зат, индивидуаль эшкуар тарафыннан үтәү срогы тәмамланса;

2. муниципаль контроль органнарына гражданнар, юридик затлар, индивидуаль эшкуарлар мөрәжәгатьләре һәм гаризалары, дәүләт хакияте органнарыннан, жирле үзидарә органнарыннан, массакүләм мәгълүмат чараларыннан түбәндәге фактлар турында мәгълүмат керсә:

а) гражданнарның гомеренә, сәламәтлегенә зыян китерү, хайваннарга, үсемлекләргә, әйләнә-тирә мохиткә, Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларына (тарих һәм мәдәният һәйкәлләренә), дәүләт иминлегенә зыян китерү куркынычы барлыкка килү, шулай ук табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр куркынычы барлыкка килү;

б) гражданнарның гомеренә, сәламәтлегенә, хайваннарга, үсемлекләргә, әйләнә-тирә мохиткә, Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларына (тарих һәм мәдәният һәйкәлләренә), дәүләт иминлегенә зыян китерү, шулай ук табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү;

в) кулланучылар хокукларын бозу (хокуклары бозылган гражданнар мөрәжәгать иткән очракта).

3. милекче, физик зат булып торучы арендаторның жир законнары нормалары бозылуын дәлилләүче белешмәләр булганда, шул исәптән жир кишәрлеген файдалану турындагы мәгълүматны максатчан билгеләнешенә һәм рөхсәт ителгән төргә ярашлы рәвештә алмаганда.

10.9. Урыссу ш.т. п. Башкарма комитетына мөрәжәгать иткән затны билгеләргә мөмкинлек бирми торган мөрәжәгатьләр һәм гаризалар, шулай ук 10.8 пунктта күрсәтелгән фактлар турында белешмәләре булмаган мөрәжәгатьләр һәм гаризалар, планнан тыш тикшерү үткәрү өчен нигез була алмый.

10.10. Кече яисә урта эшкуарлык субъектларына Россия Федерациясе законнары нигезендә карый торган юридик затларны, индивидуаль эшкуарларны планнан тыш күчмә тикшерү 10.8 пункттындагы «а» һәм «б» пунктчаларында күрсәтелгән нигезләрдә мондый юридик затларның, индивидуаль эшкуарларның эшчәнлеген гамәлгә ашыру урыны буенча прокуратура органы белән килештерелгәннән соң гына үткәрелергә мөмкин.

10.11. Урыссу ш.т.п. Башкарма комитеты карарына кул куйган көнне, кече һәм урта эшкуарлык субъектларына планнан тыш күчмә тикшерү үткәрү турында, аны үткәрүне килештерү максатларында, Урыссу ш. т. п. Башкарма комитеты заказлы почта юлламасы белән, электрон имза белән имзаланган электрон

документ формасында, кече яки урта эшкуарлык субъектлары эшчәнлеген гамәлгә ашыру урыны буенча прокуратура органнарына планнан тыш күчмә тикшерү уздыруны килештерү турында гариза жиберә. Әлеге карарга аны үткәрүгә нигез булып торучы белешмәләр булган документлар кушымта итеп бирелә.

10.12. Кече яисә урта эшкуарлык субъектларына планнан тыш күчмә тикшерү уздыруны килештерү турында гариза һәм аңа кушымта итеп бирелә торган документлар планнан тыш күчмә тикшерү уздыруның законлылығын бәяләү максатларында алар кергән көнне прокуратура органы тарафыннан карала.

10.13. Кече яисә урта эшкуарлык субъектларының һәм аңа кушып бирелә торган документларның планнан тыш күчмә тикшерүен үткәрүне килештерү турында гаризаны карау нәтижәләре буенча, алар кергән көннең иртәгесеннән дә соңга калмыйча, прокурор яисә аның урынбасары тарафыннан планнан тыш күчмә тикшерү уздыруны килештерү яисә аны үткәрүне килештерүдән баш тарту турында карар кабул ителә.

10.14. Планнан тыш күчмә тикшерү уздыруны килештерүдән баш тарту өчен түбәндәгеләр нигез була:

1) кече һәм урта эшкуарлык субъектларына планнан тыш күчмә тикшерүне үткәрүне килештерү турында гаризага кушымта итеп бирелә торган документларның булмавы;

2) 10.8 п. таләпләре нигезендә планнан тыш күчмә тикшерүне үткәрү өчен нигезләр булмау;

3) палатаның планнан тыш күчмә тикшерү уздыру турындагы карарын рәсмиләштерүгә әлеге Федераль законда билгеләнгән таләпләргә үтәмәү;

4) федераль законнарда, Россия Федерациясе Президентының норматив хокукый актларына, Россия Федерациясе Хөкүмәтенә норматив хокукый актларына каршы килә торган планнан тыш күчмә тикшерү үткәрүне гамәлгә ашыру;

5) планнан тыш күчмә тикшерү предметының Урыссу ш.т.п. вәкаләтләре белән туры килмәве;

6) бер юридик затка яисә бер индивидуаль эшкуарга карата дәүләт контроленең (күзәтчелегенең) берничә органы, муниципаль контроль органнары тарафыннан билгеләнгән бер үк мәжбүри таләпләргә үтәлешен тикшерү.

10.15. Планнан тыш күчмә тикшерү үткәрү турында, аны үткәрү нигезләре 10.8 пунктының 2 бүлегендә күрсәтелгән планнан тыш күчмә тикшерүдән һәм "Конкуренцияне яклау турында" 2006 елның 26 июлендәге 135-ФЗ номерлы Федераль законның 11 статьясы таләпләрен үтәү предметына планнан тыш күчмә тикшерү үткәрү турында, юридик затка, индивидуаль эшкуарга Урыссу шәһәр тибындагы поселогы Башкарма комитетына аны үткәрү башланганчы кимендә егерме дүрт сәгать кала хәбәр ителә.

10.16. Физик затлар өчен һәр тикшерүне уздыру срогы 10 көннән артмаска тиеш, юридик затлар өчен 20 эш көннән артык була алмый. Кече эшкуарлыкның бер субъектына карата планлы күчмә тикшерүләр үткәрүнең гомуми срогы кече предприятие өчен илле сәгатьтән һәм микропредприятие өчен елына унбиш сәгатьтән артмаска тиеш.

10.17. Күчмә планлы тикшерүне үткәрүче Башкарма комитет вазыйфаи затлары тарафыннан мотивацияләнгән тәкъдимнәр нигезендә махсус тикшеренүләр (сынаулар), экспертизалар һәм тикшерүләр үткәрү зарурлыгына бәйле аерым очракларда күчмә планлы тикшерүне үткәрү срогы Башкарма комитет житәкчесе тарафыннан озайтылырга мөмкин, кече предприятиеләр мөнәсәбәтендә - 20 эш көннән артмаска, микропредприятиеләр өчен 15 сәгатьтән артмаска тиеш.

10.18. Тикшерү нәтижеләре буенча тикшерү уздыручы Урыссу ш.т.п. Башкарма комитетының вазыйфай затлары тарафыннан билгеләнгән рәвештә ике нөсхәдә акт төзелә. Тикшерү актының мондый рәвешә Россия Федерациясә Хөкүмәтә тарафыннан бирелгән вәкаләткә ия башкарма хакимиятнең федераль органы тарафыннан билгеләнә.

10.18.1. Тикшерү актында түбәндәгеләр күрсәтелә:

- тикшерү актын төзү датасы, вакыты һәм урыны;
- муниципаль контроль органы исеме;
- Башкарма комитет карарының датасы һәм номеры;
- тикшерү үткәргән затның яисә вазыйфай затларның фамилияләре, исемнәре, аталарының исемнәре һәм вазыйфалары;

- тикшерелә торган юридик затның исеме яисә индивидуаль эшкуарның фамилиясә, исеме, атасының исеме, шулай ук тикшерү үткәргәндә шунда булган шәхси эшкуарның фамилиясә, исеме, атасының исеме һәм вазыйфай заты яисә юридик затның вәкаләтле вәкиле, индивидуаль эшкуарның вәкаләтле вәкиле Ф.И.О. физик затларның фамилиясә, исеме, атасының исеме;

- тикшерү үткәргән датасы, вакыты, дәвамлылығы һәм урыны;

тикшерү нәтижеләре турында белешмәләр, шул исәптән муниципаль хокукый актларда билгеләнгән мәжбүри таләпләрне һәм ачыкланган кагыйдә бозулар турында, аларның характеры турында һәм күрсәтелгән хокук бозуларга юл куйган затлар турында;

- тикшерү үткәргәндә катнашкан физик затның, житәкченең, башка вазыйфай затның яисә юридик затның вәкаләтле вәкиленең, индивидуаль эшкуарның, аның вәкаләтле вәкиленең тикшерү акты белән танышуы яисә танышудан баш тартуы турында, аларның имзалары булу яисә имза салудан баш тарту турында белешмәләр, шулай ук үткәрелгән тикшерү турында белешмәне исәпкә алу журналына кертү хакында йә әлегә журналның юридик затның, индивидуаль эшкуарының булмавына бәйлә рәвештә мондый язманы кертү мөмкинлегә булмау турында белешмәләр;

тикшерү үткәргән вазыйфай затның яисә вазыйфай затларның имзалары.

10.18.2. Юридик затлар, шәхси эшмәкәрләр тикшерүләрне исәпкә алу журналын башкарма хакимиятнең Россия Федерациясә Хөкүмәтә вәкаләт биргән федераль органы билгеләгән типовой форма буенча алып барырга тиеш.

10.18.3. Исәпкә алу журналында Урыссу ш.т.п. Башкарма комитетының вазыйфай затлары тарафыннан уздырылган тикшерү турында белешмә гамәлгә ашырыла, анда тикшерү башлану һәм тәмамлану даталары, аны үткәргән вакыты, хокукый нигезләр, тикшерү максатлары, бурычлары һәм предметы, ачыкланган хокук бозулар һәм бирелгән күрсәтмәләр, шулай ук тикшерү үткәргән вазыйфай затның яисә вазыйфай затларның фамилияләре, исемнәре, аталарының һәм вазыйфалары, аның яисә имзалары күрсәтелә.

10.18.4. Тикшерүләрне исәпкә алу журналы тегелгән, номерланган һәм юридик зат, шәхси эшмәкәрнең мөһерә белән таныкланган булырга тиеш.

10.18.5. Тикшерүләрне исәпкә алу журналы булмаганда, тикшерү актында тиешле язма языла.

10.18.6. Тикшерү актында бәян ителгән фактлар, нәтижеләр, тәкъдимнәр белән килешмәгән очракта йә ачыкланган хокук бозуларны тикшерү актын алган көннән унбиш көн эчендә бетерү турында күрсәтмә һәм (яисә) ачыкланган хокук бозуларны бетерү турында күрсәтмә бирелгән очракта, юридик зат, шәхси эшкуар тикшерелгән. Шулай ук вакытта юридик зат, шәхси эшмәкәр мондый каршы килүләрнең нигезлеләген раслый торган документларны яисә аларның таныкланган

күчermәләрeн йә килештерелгән вакытта аларны Урыссу ш.т.б. башкарма комитетына тапшырырга хокуклы.

10.19. Тикшерү уздырганда физик зат, юридик зат, индивидуаль эшкуар мәжбүри таләпләр яисә муниципаль хокукий актларда билгеләнгән таләпләр ачыкланган очракта, тикшерү уздырган Урыссу ш.т.п. Башкарма комитетының Россия Федерациясе законнарында каралган вәкаләтләр чикләрендә түбәндәгеләрне эшләргә бурычлы:

1) физик затка, юридик затка, шәхси эшкуарга ачыкланган хокук бозуларны бетерү турында күрсәтмә бирергә, аларны бетерү срокларын күрсәтеп;

2) ачыкланган хокук бозуларны бетерү, аларны кисәтү, гражданның гомеренә, сәламәтлегенә зыян килү ихтималын булдырмау, хайваннарга, үсемлекләргә, әйләнә-тирә мохиткә зыян китерү, дәүләт иминлеген тәмин итү, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыгуны кисәтү чараларын, шулай ук ачыкланган хокук бозуларга юл куйган затларны җаваплылыкка тарту чараларын күрергә.

10.19.1. Тикшерү үткәргәндә юридик затның, аның филиалының, вәкиллегенә, структур бүлекчәнең, индивидуаль эшкуарның эшчәнлегенә, алар тарафыннан биналар, корылмалар, жиһазлар, мондый объектлар, житештерелә торган һәм сатыла торган товарлар (башкарыла торган эшләр, күрсәтелә торган хезмәтләр) тарафыннан эксплуатацияләү гражданның тормышына, сәламәтлегенә, хайваннарга зыян китерүгә турыдан-туры куркыныч тудыра дип билгеләнсә, үсемлекләр, әйләнә-тирә мохит, дәүләт куркынычсызлыгы, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү яки шундый зыян китерелгән, Башкарма комитет Урыссу административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексында билгеләнгән тәртиптә юридик зат, аның филиалы, вәкиллегенә, структур бүлекчәсә, индивидуаль эшкуар эшчәнлегенә вакытлыча тыюга кадәр зыян китерүне булдырмау яки туктату, гражданның тормышы, сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохит өчен куркыныч тудыручы продукцияне кире алу буенча кичекмәстән чаралар күрергә һәм аның әйләнәштән алынуы турында хәбәр итәргә бурычлы, гражданның, шулай ук башка юридик затлар, индивидуаль эшкуарлар зарар китерү мөмкинлегенә барлыгы һәм аны булдырмау ысуллары турында мәғлүмат җиткерелергә тиеш.